

UTRKA S VREMENOM

**Napredak i izazovi u
provođenju Državne
strategije za rad na
predmetima ratnih zločina
Bosne i Hercegovine**

UTRKA S VREMENOM

**Napredak i izazovi u
provođenju Državne
strategije za rad na
predmetima ratnih zločina
Bosne i Hercegovine**

juni 2022. godine

Izdaje:

Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi
Misija u Bosni i Hercegovini

Fra Andela Zvizdovića 1

71 000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

www.osce.org/bih

© OSCE 2022

Sva prava su pridržana. Sadržaj ove publikacije se može slobodno koristiti i umnožavati u obrazovne i druge neprofitne svrhe, s napomenom da svakakva reprodukcija ima oznaku da je Misija OSCE-a u BiH izvor teksta.

ISBN 978-92-9234-049-0

SADRŽAJ

1. SAŽETAK	5
2. UVOD	6
2.1 KONTEKST	6
2.2 SVRHA	7
3. KLJUČNI KORACI U ODGOVORU KRIVIČNOPRAVNOG SISTEMA NA RATNE ZLOČINE	9
3.1 TRANZICIJA KA PREUZIMANJU ODGOVORNOSTI ZA PROCESUIRANJE PREDMETA RATNIH ZLOČINA	9
3.2 USVAJANJE DRŽAVNE STRATEGIJE ZA RAD NA PREDMETIMA RATNIH ZLOČINA	10
3.3 REVIDIRANJE DRŽAVNE STRATEGIJE ZA RAD NA PREDMETIMA RATNIH ZLOČINA	11
3.4 ULAGANJE U RESURSE NAMIJENJENE PROCESUIRANJU PREDMETA RATNIH ZLOČINA	13
4. PROVOĐENJE (REVIDIRANE) DRŽAVNE STRATEGIJE ZA RAD NA PREDMETIMA RATNIH ZLOČINA DO SADA	14
4.1 PROCESUIRANJE PREDMETA U OKVIRU PROVOĐENJA STRATEGIJE - STATISTIČKI PREGLED	15
4.1.1 <i>Okončani predmeti</i>	15
4.1.2 <i>Neriješeni predmeti u postupku pred tužilaštvima i podignute optužnice</i>	17
4.1.3 <i>Stopa broja osuđenih lica</i>	18
4.2 PROCJENA PROVOĐENJA KLJUČNIH STRATEŠKIH CILJEVA PREDVIĐENIH REVIDIRANOM STRATEGIJOM	20
4.2.1 <i>Strateški ciljevi I i III: Upravljanje i raspodjela predmeta</i>	20
4.2.2 <i>Strateški cilj V: Ujednačavanje sudske prakse</i>	25
4.2.3 <i>Strateški cilj VI: Institucionalni kapacitet</i>	27
4.2.4 <i>Strateški cilj VII: Regionalna saradnja</i>	30
4.2.5 <i>Strateški cilj VIII: Zaštita i podrška žrtvama i svjedocima</i>	33
5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	43
DODATAK A: PREGLED ISPUNJENJA PREPORUKA IZ RANIJIH IZVJEŠTAJA MISIJE	46

1. Sažetak

Iako je prošlo više od 25 godina od završetka oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini (BiH), ostalo je neriješeno skoro 500 predmeta ratnih zločina sa preko 4,000 poznatih osumnjičenih. Ako se rad na ovim predmetima nastavi sadašnjim tempom, rok za procesuiranje predmeta ratnih zločina do kraja 2023. godine, predviđen Revidiranom strategijom za rad na predmetima ratnih zločina, bit će propušten. Također je već odavno sasvim izvjesno da se svakim danom smanjuje vjerovatnoća postizanja pravde za preostale žrtve zločinâ počinjenih tokom rata – kao posljedica smrti i bolesti osumnjičenih, optuženih, svjedoka i žrtava, u kombinaciji sa sve slabijim kvalitetom dokaza za potkrepljivanje optužnica. Pravda je sada u utrci s vremenom.

Brojni, jednako hitni, izazovi stoje na putu koji je pred nama. Određeni politički subjekti u BiH i dalje otežavaju provođenje Revidirane državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, što se najviše očituje u propustu Vijeća ministara BiH da imenuje Nadzorno tijelo za praćenje provođenja Strategije. Veliki broj osumnjičenih i optuženih boravi u inostranstvu i nedostupni su organima vlasti BiH – što zahtijeva unapređenje regionalne saradnje s ciljem omogućavanja procesuiranja značajnog broja takvih preostalih predmeta. Hronični nedostaci u smislu institucionalnih kapaciteta, posebno u pogledu podrške i zaštite svjedoka i žrtava, i dalje koče napredak. Institucionalni propusti koji se dešavaju otkako je Strategija usvojena, posebno na državnom nivou, doveli su u pitanje njezinu primarnu svrhu – davanje prioriteta najsloženijim i najprioritetnijim predmetima i procesuiranje najodgovornijih počinitelja pred Sudom BiH. Uz to, dosuđivanje imovinskopravnih zahtjeva u krivičnom postupku i dalje je izuzetak, a ne pravilo.

S druge strane, treba istaći da je postignut određeni napredak. Sudovi u BiH izrekli su presude u više od 600 predmeta ratnih zločina, a kapaciteti domaćih institucija su nesumnjivo unaprijeđeni od usvajanja Strategije, što je važno naslijeđe za koje se Misija nada da će se očuvati. Dokaz ovome nije samo broj procesuiranih predmeta, nego i sve veće poštivanje međunarodnih standarda. Iako je podrška međunarodne zajednice imala ključnu ulogu u ovom procesu, mora se odati priznanje i pohvaliti hrabrost, odlučnost i stručnost domaćih pravosudnih aktera u preuzimanju odgovornosti domaćih institucija za proces koji je izuzetno ispolitiziran i često podijeljen.

Pravda nije samo imperativ iz perspektive žrtava i svjedoka. Pravo optuženih na pravično suđenje zahtijeva da se njihov postupak vodi bez odlaganja i u razumnom roku. Isto tako, društvo u cjelini ima interes za efikasno i pravično provođenje pravde u predmetima ratnih zločina. Sudsko utvrđivanje odgovornosti za zločine počinjene tokom oružanog sukoba neophodno je da bi se stvorila sveobuhvatna historijska slika toga perioda – što bi, zauzvrat, omogućilo širenje istine, eliminaciju suprotstavljenih narativa i podsticanje daljeg pomirenja.

Stoga, u ovom kritičnom trenutku, Misija poziva sve aktere, domaće i međunarodne, da preduzmu sve neophodne korake u okviru svojih ovlasti kako bi osigurali da se preostali predmeti ratnih zločina procesuiraju efikasno i pravično, prije nego što pravda postane potpuno nedostižna. Može se i mora uraditi više.

2. Uvod

2.1 Kontekst

Jaki pravosudni mehanizmi sastavni su dio mozaika vladavine prava i ljudskih prava koji su neophodni za postizanje dugoročne stabilnosti nakon oružanog sukoba. Donošenje presuda u predmetima ratnih zločina,¹ u skladu sa međunarodnim standardima, rasvjetljava nejasne i često sporne ratne činjenice te utvrđuje, van razumne sumnje, zločine koji su počinjeni i njihove počinitelje. Ovaj proces postavlja temelje za prihvatanje onog što se desilo i nastavljanje života i – na koncu – za pomirenje.

Sudskom praksom Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) dokumentovani su mnogi zločini koji su se desili tokom oružanog sukoba u BiH od 1992. do 1995. godine. Ipak, ovaj narativ nije kompletan. Brojna druga zlodjela počinjena za vrijeme sukoba nisu procesuirana na MKSJ-u, i žrtve tih zločina zaslužuju pravdu, a odgovornost za to sada leži na pravosuđu u BiH.

Domaće pravosudne institucije, uz podršku međunarodne zajednice, nastoje da uspostave jak domaći pravosudni sistem koji ima odgovarajuće resurse i opremu za procesuiranje preostalih predmeta ratnih zločina. Niz važnih koraka je preduzet u smjeru preuzimanja veće, a konačno, i potpune odgovornosti BiH za procesuiranje predmeta ratnih zločina. Od 2005. godine, postojali su hibridni modeli „internacionaliziranih“ odjelâ za ratne zločine na Sudu BiH i Tužilaštvu BiH, u kojima je međunarodno osoblje radilo zajedno sa domaćim kolegama. Do kraja 2012. godine, svo međunarodno osoblje, uključujući sudije i tužioce, zamijenjeno je domaćim.

Otkako je Misija počela sistematsko praćenje postupaka u predmetima ratnih zločina 2004. godine, pa do kraja 2021. godine, 644 predmeta okončana su pred sudovima u BiH. Ipak, cilj suđenja u predmetima ratnih zločina nije samo da se utvrdi odgovornost počinitelja i postigne pravda za žrtve. Strateški pristup države ka utvrđivanju odgovornosti za zločine počinjene za vrijeme oružanog sukoba također je osnova i za stvaranje sveobuhvatnog historijskog zapisa o oružanom sukobu u Bosni i Hercegovini.

Danas je taj cilj važniji nego ikada. Negiranje i relativizacija genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina i dalje je sveprisutno u BiH. Određeni politički subjekti i dalje iznose suprotstavljene narative o presudama i činjeničnim događajima koje su jasno utvrdili domaći i međunarodni sudovi, kao što je, na primjer, genocid počinjen u i oko Srebrenice u julu 1995. godine. Prihvatanje činjenica je kamen temeljac za mir i pomirenje i njihovo poricanje i pokušaji revizionizma ometaju procese pomirenja. Iz toga proizilazi da je javnost suđenja od najveće važnosti i da domaće pravosuđe mora osigurati da informacije o postupcima koji su u toku i završenim postupcima budu dostupne javnosti. Kao što je Misija ranije preporučila u kontekstu antikorupcijskih napora², nadležni organi, posebno Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH (VSTV, Vijeće), tužilaštva i sudovi trebaju javnosti omogućiti

1 Za potrebe ovog Izvještaja, termini „postupci u predmetima ratnih zločina“ ili „predmeti ratnih zločina“ obuhvataju postupke i predmete sa optužbama za genocid, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine (u skladu sa zakonskom definicijom ratnih zločina).

2 Misija OSCE-a u BiH, *Treći godišnji izvještaj o odgovoru pravosuđa na korupciju: Sindrom nekažnjivosti* (Sarajevo, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 2020.), dostupan na: <https://www.osce.org/files/e/documents/4/e/471003.pdf> [pristupljeno 9. marta 2022.], str. 7.

pristup relevantnim i detaljnijim informacijama o istragama, krivičnom gonjenju i presuđivanju predmeta. Ovo je naročito istina kada su u pitanju predmeti ratnih zločina, s obzirom na njihov poseban značaj za javnost.

Krivično pravosuđe, međutim, ne može se smatrati jedinim odgovornim za ozdravljenje društva nakon završetka oružanog sukoba. Sudska pravda igra važnu ulogu, ali ona bi se trebala uklopiti u širu sliku kazivanja istine, prihvatanja, obnove i iscjeljenja. Iako BiH nikada nije dogovorila konkretnu strategiju tranzicijske pravde za rješavanje ovih drugih ključnih aspekata postkonfliktne tranzicije,³ potreba za holističkim pristupom tranzicijskoj pravdi nikad nije bila važnija. Iako je krivično pravosuđe učinilo mnogo za rasvjetljavanje zločina počinjenih tokom sukoba u BiH, ostaje mnogo toga da se uradi u smislu stvaranja javnog, dostupnog i nepristrasnog zapisa o historiji oružanog sukoba, u kojem će okončan krivični postupak imati ključnu ulogu.

Težište ovog izvještaja je na sektoru krivičnog pravosuđa, što je samo jedan aspekt onoga što se treba učiniti kako bi se osiguralo da svi građani BiH mogu krenuti naprijed ka mirnoj i prosperitetnoj budućnosti.

2.2 Svrha

U septembru 2020. godine, BiH je doživjela još jedan prelomni trenutak u svojim naporima u utvrđivanju odgovornosti za zločine počinjene u sukobu između 1992. i 1995. godine, kada je Vijeće ministara BiH usvojilo Revidiranu državnu strategiju za rad na predmetima ratnih zločina (Revidirana strategija). Sada slijedi još jedna važna prekretnica, s obzirom na to da Revidirana strategija ističe krajem 2023. godine. Svrha je, stoga, ovog Izvještaja, da identificira, sa konkretnim osvrtom na (sada Revidiranu) Strategiju za rad na predmetima ratnih zločina, napredak i nedostatke u procesuiranju predmeta ratnih zločina pod okriljem Strategije, kako bi se mogli preduzeti konkretni i ciljani koraci prije i nakon 2023. godine.

Predanost domaćih organa vlasti, u kombinaciji sa značajnom podrškom međunarodne zajednice u vidu materijalnih i ljudskih resursa i programa za izgradnju kapaciteta, polučili su značajne rezultate u procesu utvrđivanja odgovornosti za počinjene ratne zločine u BiH.⁴ Međutim, napredak je nekozinstentan, pri čemu stopa okončanih predmeta izaziva posebnu zabrinutost, naročito na državnom nivou u periodu između 2016. i 2019. godine.⁵ U tom kontekstu, Misija je u proteklo vrijeme objavila izvještaje u kojima su iznesene konkretne i provodive preporuke u svrhu jačanja odgovora institucija, posebno na državnom nivou, na procesuiranje predmeta ratnih zločina.⁶

3 Tokom 2010. godine, Vijeće Ministara BiH uspostavilo je ekspertnu radnu grupu za pripremanje Strategije tranzicione pravde. Radna grupa je, uz tehničku pomoć Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP), pripremila nacrt strategije koja nikada nije usvojena.

4 *Vidjeti*, na primjer, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, *Postizanje pravde u Bosni i Hercegovini: Procesuiranje predmeta ratnih zločina od 2005. do 2010.* (Sarajevo, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 2011.), dostupan na: <https://www.osce.org/bih/108103> [pristupljeno 28. februara 2022.]; Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, *Postizanje pravde za žrtve seksualnog nasilja u oružanom sukobu u Bosni i Hercegovini: napredak ostvaren pred sudovima u BiH od 2014. do 2016. godine* (Sarajevo, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 2017.), dostupan na: <https://www.osce.org/mission-to-bosnia-and-herzegovina/324131?download=true> [pristupljeno 28. februara 2022.]; Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, *Zapažanja o Državnoj strategiji za rad na predmetima ratnih zločina i Nacrtu Revidirane strategije iz 2018. godine, uključujući predmete kategorije A Pravila puta* (Sarajevo, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 2018.), dostupan na: <https://www.osce.org/mission-to-bosnia-and-herzegovina/397541?download=true> [pristupljeno 28. februara 2022.].

5 *Vidjeti* Tabela A u nastavku.

6 *Vidjeti*, na primjer, sutkinja Joanna Korner CMG QC, *Unapređenje procesuiranja predmeta ratnih zločina na državnom nivou u Bosni i Hercegovini – Izvještaj o napretku* (Sarajevo, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 2022.), dostupan na: <https://www.osce.org/mission-to-bosnia-and-herzegovina/463728> [pristupljeno 28. februara 2020.]; Misija OSCE-a u

Kako se navodi u tim izvještajima, mnogi od izazova u procesuiranju predmeta ratnih zločina su tehničke prirode i mogu se riješiti većom predanošću i ciljanim naporima relevantnih institucija i njihovog vodstva.⁷ Međutim, postoje i drugi izazovi na strateškom i političkom nivou. Osim boljeg institucionalnog vodstva, za njihovo rješavanje bit će potrebna i kontinuirana posvećenost i saradnja organa vlasti na visokom nivou u BiH i u regiji, kao i međunarodne zajednice.

Nije ni pretjerano ni banalno reći da vrijeme, jednostavno, ističe. Krajem 2021. godine, ostalo je još 495 neriješenih predmeta, sa 4,284 s poznatim počiniteljem, što ne uključuje predmete u kojima je počinitelj nepoznat i onima u kojima nije ustanovljeno postojanje krivičnog djela ratnog zločina.⁸ Bit će sve teže, kako vrijeme odmiče, osigurati prisustvo optuženih, ključnih svjedoka i žrtava u postupcima za ratne zločine, što će u konačnici rezultirati nezadovoljenjem pravde. Da bi, dakle, pravosuđe u BiH ispunilo svoju ključnu ulogu u tranziciji zemlje iz postkonfliktnog društva u stabilnu i mirnu demokratiju, ne samo što se mora fokusirati u potpunosti na rješavanje izazova koji još postoje i na rješavanje predmeta (uz potrebnu podršku za to), nego mora, sa obnovljenim entuzijazmom i predanošću, pristupiti strateškim pitanjima koja će dovesti do adekvatnog odgovora pravosuđa.

Nakon više od 25 godina od završetka sukoba, svi se domaći akteri moraju još jednom iznova fokusirati i udvostručiti svoje napore ka ostvarenju zajedničkog cilja suzbijanja nekažnjivosti i postizanja pravde za žrtve, posebno imajući u vidu rok predviđen Revidiranom strategijom.

U nastavku Izvještaja daje se pregled odgovora krivičnopravnog sistema na ratne zločine počinjene u BiH, statistička analiza postignutog napretka, kvalitativna analiza postignuća kao i izazova u sprovođenju Revidirane strategije i, konačno, date su preporuke kako bi izazovi mogli biti prevaziđeni.

u Bosni i Hercegovini, *Upravljanje predmeta ratnih zločina u postupku pred Tužilaštvom Bosne i Hercegovine* (Sarajevo, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 2019.), dostupan na: <https://www.osce.org/files/t/documents/6/9/423209.pdf> [pristupljeno 28. februara 2022.]; sutkinja Joanna Korner CMG QC, *Procesuiranje ratnih zločina na državnom nivou u Bosni i Hercegovini* (Sarajevo, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 2016.), dostupan na: <https://www.osce.org/bih/247221> [pristupljeno 28. februara 2022.]; *Postizanje pravde, supra* fusnota 4.

7 *Vidjeti* sutkinja Korner *Izvjestaj iz 2020., supra* fusnota 6, Dodatak A: Preporuke; *Upravljanje predmetima, supra* fusnota 6, str. 27-28.

8 „Predmeti“ u ovom kontekstu uključuju prijave i istrage, odnosno predmete u prethodnom postupku. Predmeti pred tužilaštvima u BiH podijeljeni su na (i) predmete ratnog zločina u kojima je počinitelj poznat (KTRZ predmeti), (ii) predmete ratnog zločina u kojima je počinitelj nepoznat (KTNRZ predmeti) i (iii) predmete u kojima nije izvjesno postojanje krivičnog djela ratnog zločina i također služi za oznaku raznih krivičnih predmeta u vezi sa predmetima ratnih zločina. (KTARZ predmeti). Na kraju 2021. godine, ostalo je neprocesuiranih 495 KTRZ predmeta, 1,249 KTRNRZ i 2,079 KTARZ predmeta.

3. Ključni koraci u odgovoru krivičnog pravnog sistema na ratne zločine

Neka od najvažnijih zapažanja i problema koja se obrađuju u ovom poglavlju su:

- **Historijski razvoj** događaja u procesuiranju predmeta ratnih zločina u BiH: prelazak sa hibridnog internacionaliziranog pravosudnog sistema na domaći pravosudni sistem koji je preuzeo punu odgovornost za rad na predmetima ratnih zločina.
- Odgovornost za **postizanje pravde** za žrtve sada leži na domaćem pravosuđu. **Svi nivoi vlasti u BiH** odgovorni su za uspostavljanje i održavanje efikasnog **pravnog okvira** i za osiguravanje **kapaciteta i resursa** za pravosudne institucije kako bi mogle na nezavisan i nepristrasan način procesuirati predmete.
- Suprotstavljeni narativi svih strana, politička uplitanja, nedostaci u vezi sa institucionalnim kapacitetima, i, što je postalo naknadno jasno, preambiciozno postavljeni rokovi, predstavljali su **ogromne izazove** u efikasnom provođenju Strategije što je zahtijevalo njenu reviziju.
- **Nadzorno tijelo** za praćenje provođenja Revidirane strategije još uvijek nije imenovano. Misija **odaje priznanje Visokom sudskom i tužilačkom vijeću** koje je preuzelo na sebe niz dodatnih odgovornosti i funkcija izvan okvira predviđenih Revidiranom strategijom.

Misija preporučuje:

- Vijeću ministara BiH da bez odlaganja imenuje Nadzorno tijelo, i
- Visokom sudskom i tužilačkom vijeću i svim pravosudnim institucijama da javnosti pruže relevantne i detaljne informacije o istragama, krivičnom gonjenju i presuđivanju predmeta ratnih zločina.

3.1 Tranzicija ka preuzimanju odgovornosti za procesuiranje predmeta ratnih zločina

U proteklih desetak godina svjedočili smo historijskom razvoju događaja u procesuiranju predmeta ratnih zločina u BiH: prelasku sa hibridnog internacionaliziranog pravosudnog sistema na domaći pravosudni sistem koji je preuzeo punu odgovornost za rad na predmetima ratnih zločina. U skladu sa Strategijom okončanja rada MKSJ-a,⁹ prvi koraci su preduzeti uspostavljanjem posebnih odjela za ratne zločine u Sudu BiH i Tužilaštvu BiH 2003. godine, koji su počeli sa radom 2005. godine. Visoki predstavnik¹⁰ imenovao je veći broj međunarodnih tužilaca i sudija kako bi radili zajedno sa praktičarima iz BiH s ciljem izgradnje

9 Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, *Strategija okončanja rada*, dostupno na: <https://www.icty.org/en/about/tribunal/completion-strategy> [pristupljeno 26. aprila 2022.].

10 „Ured visokog predstavnika (OHR) je *ad hoc* međunarodna institucija odgovorna za nadgledanje implementacije civilnih aspekata mirovnog sporazuma kojim je okončan rat u Bosni i Hercegovini. Funkcija visokog predstavnika je uspostavljena u skladu sa Općim okvirnim sporazumom za mir u Bosni i Hercegovini, koji se obično naziva Daytonski mirovni sporazum, dogovorenim u Daytonu, država Ohio, i potpisanim u Parizu 14. decembra 1995. godine.“ *Vidjeti* pod Opće informacije, Ured visokog predstavnika (bez datuma), dostupno na: www.ohr.int/about-ohr/general-information/ [pristupljeno 28. februara 2022.].

domaćih kapaciteta i osiguranja pravičnih i nepristrasnih postupaka, posebno u predmetima ratnih zločina. Od 2006. godine, odgovornost za takva imenovanja prepuštena je VSTV-u, koji se u to vrijeme sastojao od domaćih i međunarodnih članova. U tom periodu, pravosudni organi BiH procesuirali su desetine predmeta ratnih zločina, uključujući i predmete ustupljene sa MKSJ-a u skladu sa Pravilom 11 *bis*, počevši 2005. godine.¹¹

Iako su mandati međunarodnih sudija i tužilaca trebali isteći u decembru 2009. godine, visoki predstavnik ih je na kraju produžio, nakon zajedničkog zahtjeva koji su uputili tadašnji glavni tužilac Tužilaštva BiH, predsjednik Suda BiH i predsjednik VSTV-a BiH, navodeći da zakonodavna vlast BiH nije odvojila dovoljna sredstva za popunjavanje upražnjenih pozicija domaćim sudijama i tužiocima. Nakon ovog produženja, mandati preostalih međunarodnih sudija i tužilaca istekli su 2012. godine. U tom trenutku su institucije na državnom nivou nadležne za procesuiranje predmeta ratnih zločina prešle sa hibridnog na potpuno domaći model, signalizirajući konačno preuzimanje odgovornosti domaćih pravosudnih institucija za procesuiranje ratnih zločina svih strana oružanog sukoba.¹²

Iako odgovornost za postizanje pravde za žrtve sada leži na domaćem pravosuđu, organi vlasti u BiH su i dalje odgovorni za uspostavljanje i održavanje efikasnog pravnog okvira i za osiguravanje kapaciteta i resursa za pravosudne institucije kako bi mogle na nezavisan i nepristrasan način procesuirati predmete. Također je i dalje imperativ da međunarodna zajednica nastavi pružati dovoljnu i održivu podršku i pomoć kako bi se osigurao trajni napredak u borbi protiv nekažnjivosti.

3.2 Usvajanje Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina

S obzirom na nepoznat broj neriješenih predmeta ratnih zločina i brojnih pitanja koja utiču na njihovo efikasno i učinkovito rješavanje, domaće vlasti i međunarodni akteri su prepoznali potrebu za strateškim pristupom procesuiranju predmeta ratnih zločina. U oktobru 2007. godine, na zahtjev Ureda visokog predstavnika, Ministarstvo pravde BiH formiralo je radnu grupu za izradu strategije za rješavanje ovih pitanja, kojom je u to vrijeme predsjedavao glavni tužilac Tužilaštva BiH. Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina (Strategija),¹³ koju je Vijeće ministara BiH usvojilo u decembru 2008. godine, zamišljena je kao niz smjernica za procesuiranje predmeta ratnih zločina do kraja 2023. godine.¹⁴ Usvajanje Strategije bilo je jedan od pet ciljeva koje je postavilo Vijeće za uspostavu mira koje je BiH

11 Predmeti u skladu sa Pravilom 11 *bis* obuhvataju srednje i nižerangirane počinitelje ratnih zločina u BiH protiv kojih je podignuta optužnica pred MKSJ-om, ali koji su naknadno usutpljeni domaćem pravosuđu na postupanje, u sklopu izlazne strategija MKSJ-a (Pravilom 11 *bis* Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ-a predviđeni su uslovi za ustupanje predmeta). Za više informacija o historijatu i praćenju procesuiranja predmeta u skladu sa Pravilom 11 *bis* u BiH, *vidjeti* Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, *Procesuiranje predmeta ustupljenih Bosni i Hercegovini od strane MKSJ-a u skladu sa Pravilom 11 bis: Osvrt na rezultate petogodišnjeg praćenja postupaka koje je provela Misija OSCE-a u BiH* (Sarajevo, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini 2010.), dostupno na: <https://www.osce.org/bih/118964?download=true> [pristupljeno 28. februara 2022.]. *Vidjeti* također Odjeljak 4.1 ispod za detaljniji statistički pregled.

12 Za više informacija o historijatu hibridne strukture Suda BiH, uključujući i o Odjelu za ratne zločine, *vidjeti* Međunarodni centar za tranzicijsku pravdu, *Odjel za ratne zločine u Bosni i Hercegovini: od hibridnog do domaćeg suda*, (Međunarodni centar za tranzicijsku pravdu, 2008.), dostupan na: <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-FormerYugoslavia-Domestic-Court-2008-English.pdf> [pristupljeno 28. februara 2022.], str. 5-8.

13 Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina (2008.), dostupna na: http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/Drzavna%20strategije%20za%20rad%20na%20predmetima%20RZ.pdf [pristupljeno 28. februara 2022.].

14 Za više informacija o historijatu izrade Strategije i njezinim odredbama, *vidjeti Postizanje pravde, supra* fusnota 4, na str. 17-31.

morala ispuniti kako bi se postigla „tranzicija iz OHR-a u EUSR“,¹⁵ tako najavljujući povećan angažman EU u procesuiranju predmeta ratnih zločina.

U vrijeme izrade Strategije, BiH se suočavala sa teškim zadatkom pokretanja postupaka protiv hiljada potencijalnih osumnjičenih za ratne zločine u sklopu pravosudnog sistema kojem su nedostajali osnovni resursi i kapaciteti za garantovanje pravičnih i efikasnih sudskih postupaka. Strategija je dala smjernice za prevazilaženje ovih ogromnih poteškoća, uključujući i sljedeće:

- a) Predviđanje jasnih (iako zahtjevnih) rokova za rješavanje svih predmeta;
- b) Postupak raspodjele predmeta između državnog nivoa i entiteta i Brčko distrikta BiH (Brčko distrikt) u skladu sa njihovim relativnim stepenom složenosti; i
- c) Smjernice u vezi sa primjenom materijalnog prava, podrške svjedocima i unapređenjem kapaciteta.¹⁶

Strategija je u ukupni broj neriješenih predmeta uvrstila i predmete kojima je MKSJ, nakon pregleda u svrhu tranzicije ka postupku pred domaćim pravosudnim organima, dodijelio oznaku „A“, a koji se odnose na 800 potencijalnih osumnjičenih.¹⁷

Usvajanje Strategije je stoga signaliziralo posvećenost i odlučnost širokog spektra domaćih aktera – iako uz značajnu međunarodnu podršku – da se uspostave mehanizmi i procedure u cilju cjelovitog utvrđivanja odgovornosti za zločine počinjene tokom sukoba 1992.-1995.

3.3 Revidiranje Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina

U godinama nakon usvajanja Strategije, uložena su značajna sredstva u unapređenje kapaciteta institucija na državnom nivou za procesuiranje složenijih predmeta ratnih zločina. U isto vrijeme, radilo se na jačanju kapaciteta pravosudnih organa u entitetima i Brčko distriktu, osposobljavajući ih za rješavanje manje složenih predmeta ratnih zločina na pravičan i efikasan način.

Bez obzira na to, suprotstavljeni narativi svih strana, politička uplitanja, nedostaci u vezi sa institucionalnim kapacitetima, i, što je postalo naknadno jasno, preambicionno postavljeni

15 *Deklaracija Upravnog odbora Vijeća za implementaciju mira*, 27. februara 2008., dostupna na: www.ohr.int/ohr_archive/declaration-by-the-steering-board-of-the-peace-implementation-council/ [pristupljeno 28. februara 2020.].

16 Strategijom je utvrđen plan za realizaciju sedam primarnih ciljeva, i to: I. Procesuirati najsloženije i najprioritetnije predmete ratnih zločina u roku od 7 godina te procesuirati ostale predmete ratnih zločina u periodu od 15 godina od usvajanja Strategije (odnosno, od januara 2009.); II. Na nivou Suda i Tužilaštva BiH centralizovati i ažurirati evidenciju o svim predmetima ratnih zločina koji se nalaze pred BH pravosuđem; III. Osigurati funkcionalan mehanizam upravljanja predmetima ratnih zločina, odnosno njihovog raspoređivanja između državnog pravosuđa i pravosuđa u entitetima i Brčko distrikta, koji će omogućiti efikasno procesuiranje u zadatom vremenskom periodu; IV. Prioritetno procesuirati najodgovornije učitelje pred Sudom BiH uz pomoć usaglašenih kriterija za selekciju i prioritizaciju predmeta; V. Ujednačiti sudsku praksu u predmetima ratnih zločina kako bi se osigurala pravna sigurnost i jednakost građana pred zakonom; VI. Ojačati kapacitete pravosuđa i policije u čitavoj BiH za rad na predmetima ratnih zločina; i VII. Ostvariti efikasniju saradnju sa zemljama u regiji po pitanju predmeta ratnih zločina u cilju napretka u cijelom regionu. Strategija, *supra* fusnota 13, str. 4-5.

17 Pregled ovih predmeta je izvršen u okviru postupka „Pravila puta“, pomoću kojeg je MKSJ vršio nadzor nad procesuiranjem predmeta ratnih zločina u BiH. U skladu sa ovim postupkom, domaći tužioc dostavljali su svoje spise MKSJ-u na pregled prije podizanja optužnice ili hapšenja osumnjičenog. Predmeti koji su nakon izvršenog pregleda klasifikovani kao predmeti „A“ kategorije, što je značilo da je ocijenjeno da sadrže dovoljno dokaza koji pružaju osnovanu sumnju da je osumnjičeni možda počinio ozbiljno kršenje međunarodnog humanitarnog prava. Za više detalja o ovom postupku i sistemu klasifikacije predmeta, *vidjeti Zapažanja o Strategiji*, *supra* fusnota 4, str. 2-4.

rokovi, predstavljali su ogromne izazove u efikasnom provođenju Strategije. Prvi i, možda najjasniji cilj Strategije iz 2008. godine – procesuiranje najsloženijih i najprioritetnijih predmeta ratnih zločina u roku od sedam godina, tj., do kraja 2015. godine, očigledno nije ispunjen. Zbog toga je u aprilu 2017. godine, nakon skoro deset godina od usvajanja Strategije, Vijeće ministara osnovalo Radnu grupu za pripremu izmjena i dopuna Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina.¹⁸

U januaru 2018. godine, Radna grupa dostavila je nacrt Revidirane strategije Vijeću ministara BiH. Proces izrade i usvajanja Revidirane strategije naišao je na oštro protivljenje niza udruženja žrtava i predstavnika političkih stranaka. Protivljenje se dijelom zasnivalo na pogrešnoj pretpostavci da predmeti koje je MKSJ klasificirao kao kategoriju „A“ u skladu sa postupkom Pravila puta, nisu bili obuhvaćeni ukupnim brojem neriješenih predmeta. Uprkos tome što to nije bilo tačno, političko protivljenje odgodilo je usvajanje Revidirane strategije za više od dvije godine, do 24. septembra 2020. godine.¹⁹ Revidirana strategija je na kraju usvojena kao rezultat velikih zagovaračkih napora Misije OSCE-a u BiH, EU i drugih zainteresiranih aktera.

Pored revidiranja sveukupnog cilja Strategije predviđajući okončanje svih predmeta ratnih zločina do kraja 2023. godine, Revidirana strategija je imala za cilj jačanje mehanizama za praćenje njezinog provođenja, prvenstveno kada se radi o ulozi i nadležnostima Nadzornog tijela. Od usvajanja Revidirane strategije u septembru 2020. godine, Vijeće ministara BiH još uvijek nije imenovalo Nadzorno tijelo, budući da određeni politički subjekti i dalje ometaju taj proces.

Treća značajna izmjena i dopuna Strategije odnosi se na redefiniciju kriterija na osnovu kojih će se izvršiti raspodjela predmeta, odnosno odrediti da li će predmet biti procesuiran na državnom nivou ili u entitetima ili Brčko distriktu. Kriteriji za ocjenu složenosti predmeta u Revidiranoj strategiji, koji su zasnovani na dvojakoj procjeni složenosti predmeta, odnosno na težini krivičnog djela i ulozi počinitelja, osmišljeni su tako da osiguraju da se najsloženiji predmeti (uključujući i one sa optužbama za genocid, zločine protiv čovječnosti i komandnu odgovornost ili udruženi zločinački poduhvat) procesuiraju na državnom nivou, a manje složeni predmeti u entitetima i Brčko distriktu.²⁰

Iako je, dakle, Strategija pretrpila značajne izmjene i dopune tokom procesa revizije,²¹ suština strateških ciljeva ostala je uglavnom neizmijenjena, čime je osiguran kontinuitet i dosljednost u provođenju Strategije nakon revidiranja. Stoga, kada se u ovom izvještaju govori o strateškim ciljevima, poziva se i na prvobitnu i na Revidiranu strategiju, ukoliko nija drugačije naznačeno.

18 Vijeće ministara BiH, *Odluka o formiranju radne grupe za izradu izmjena i dopuna Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina*, Službeni glasnik BiH, br. 44/17. U skladu sa članom 2. Odluke, u Radnu grupu je imenovano devet članova, i to predstavnika Ministarstva sigurnosti BiH, ministarstava pravde sa državnog i nivoa entiteta i Brčko distrikta, Pravosudne komisije Brčko distrikta, VSTV-a i Nadzornog tijela. Osim toga, Sud BiH, Tužilaštvo BiH i udruženja sudija i tužilaca na svim nivoima u BiH pozvani su da prisustvuju sastancima Radne grupe, zajedno sa Međunarodnim rezidualnim mehanizmom za krivične sudove (Ured u BiH) i drugim međunarodnim organizacijama koje rade na pitanjima procesuiranja predmeta ratnih zločina.

19 *Revidirana državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina* (2020), dostupno na: http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/default.aspx?id=10809&clangTag=bs-BA [pristupljeno 16. marta 2022.].

20 *Zapažanja o Strategiji*, supra fusnota 4, str. 7.

21 Osim značajnog proširenja podciljeva strateških ciljeva Revidirane strategije.

S obzirom na veličinu zadatka koji se nalazi pred pravosuđem u BiH, nepostojanje Nadzornog tijela će vjerovatno i dalje ostati prepreka efikasnom procesuiranju predmeta ratnih zločina. Ta činjenica ostaje bez obzira na to što je VSTV, u nedostatku Nadzornog tijela, preuzeo na sebe niz dodatnih odgovornosti i funkcija izvan okvira predviđenih Revidiranom strategijom,²² što je potrebno istaći. Ovlašti Nadzornog tijela obuhvataju nadzor nad provođenjem Revidirane strategije, uključujući finansijske, kadrovske i materijalne resurse institucija zaduženih za postupanje u predmetima ratnih zločina. Članstvo u Nadzornom tijelu, između ostalog, uključuje i predstavnike Ministarstva pravde BiH te Ministarstva finansija i trezora BiH, koji na kvartalnoj bazi podnose izvještaje Vijeću ministara BiH. Stoga, Nadzorno tijelo treba da služi kao važna veza koja osigurava kontinuiranu obaviještenost Vijeća ministara BiH o statusu provođenja Revidirane strategije uključujući, između ostalog, i finansijsku podršku pravosudnim institucijama.

Kao što će u nastavku Izvještaja biti detaljnije analizirano, postizanje ciljeva Revidirane strategije u predviđenom roku izgleda sve manje moguće. Ovo je istakla i sutkinja Korner u svom izvještaju iz septembra 2020. godine,²³ kao i nekoliko panelista na konferenciji o ratnih zločinima koju je Misija održala u oktobru 2021. godine.²⁴ To moraju također uzeti u obzir i kreatori politike prilikom razmatranja strateških koraka za period nakon 2023. godine.

3.4 Ulaganje u resurse namijenjene procesuiranju predmeta ratnih zločina

Državna strategija prepoznaje potrebu za jačanjem kapaciteta pravosudnih organa i policije u BiH u vezi sa radom na predmetima ratnih zločina,²⁵ i njezino je usvajanje dovelo do ulaganja značajnih materijalnih, finansijskih i kadrovskih resursa u svrhu unapređenja efikasnosti i djelotvornosti procesuiranja predmeta ratnih zločina. Na primjer, preko 140 istražitelja, tužilaca, sudija i stručnih saradnika za rad na predmetima ratnih zločina zaposleno je uz podršku međunarodne zajednice, posebno EU. Nadalje, od 2014. godine, u okviru projekta Misije pod nazivom *Jačanje kapaciteta za procesuiranje predmeta ratnih zločina* i projekta *Praćenje sudskih postupaka u predmetima ratnih zločina*, koje je finansirala EU, održano je više od 90 obuka, okruglih stolova i drugih seminara za preko 2,500 učesnika (sudija, tužilaca, stručnih saradnika i savjetnika, službenika za podršku svjedocima, advokata i policijskih istražitelja). Ovi naponi upotpunjeni su aktivnostima drugih organizacija, uključujući UNDP (posebno kroz *Regionalni projekat o ratnim zločinima*), MKSJ i njegovog sljednika, Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove (MRMKS).

Ovakvo ulaganje je nesumnjivo doprinijelo značajnom jačanju institucionalnih kapaciteta u cijeloj BiH. Rezultati su vidljivi ne samo u značajnom povećanju stope riješenih predmeta u 2014. godini,²⁶ nego i većem poštivanju standarda pravičnog postupka koje je Misija uočila tokom provođenja Strategije. Iako je do poboljšanja došlo na svim nivoima u BiH, u entitetima i Brčko distriktu je postignut relativno veći stepen uspjeha u rješavanju predmeta nego na državnom nivou u istom periodu.²⁷

22 VSTV je, usvajanjem *Smjernica za glavne tužioce radi donošenja opšteg obavezujućeg uputstva o obligatornom poštivanju ciljeva i mjera Revidirane državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, kao i odluka, zaključaka i preporuka Nadzornog tijela* na sjednici u novembru 2020. godine, ne samo potvrdilo obavezujuću prirodu mjera za koje su zadužene institucije u skladu sa Revidiranom strategijom, nego i konstituiralo disciplinsku odgovornost za tužioce koji ne budu provodili te mjere. VSTV je zatim usvojio niz Uputstava koja se odnose na procesuiranje predmeta ratnih zločina, uključujući i u oktobru i decembru 2020. godine, osiguravajući napredak u implementaciji najvažnijih mjera, između ostalog, i u vezi sa statusom predmeta kategorije „A“, kao i planovima rada tužilaštava - VSTV, *Sveobuhvatni izvještaj o provođenju Revidirane državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina (oktobar 2020. - oktobar 2021)* - dokument u posjedu Misije.

23 *Izvještaj sutkinje Korner iz 2020, supra* fusnota 6, para. 197.

24 Konferencija Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini: trenutni izazovi u procesuiranju predmeta ratnih zločina u BiH, 7. oktobra 2021. (*online*).

25 *Revidirana strategija, supra* fusnota 19, strateški cilj VI/f; *Državna strategija, supra* fusnota 13, strateški cilj VI/f.

26 *Vidjeti* Tabela A ispod.

27 *Upravljanje predmetima, supra* fusnota 6, str. 15.

4. Provođenje (Revidirane)²⁸ državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina do sada

Neka od najvažnijih zapažanja i problema koja se obrađuju u ovom poglavlju su:

- **Objektivan statistički pregled** napretka u procesuiranju predmeta ratnih zločina od usvajanja Strategije. Od početka 2009. do kraja 2021. godine **555 predmeta** (sa 842 optuženih) **okončano je** u cijeloj BiH. Na kraju 2021. godine ostalo je **495 predmeta (sa nekih 4,284 potencijalnih osumnjičenih)** u kojima treba provesti istragu i riješiti ih, što predstavlja smanjenje od 59% u poređenju sa 1210 neriješenih predmeta iz 2014. godine.
- **Kvalitativna kritička analiza uspjehâ i neuspjehâ** u kontekstu konkretnih najvažnijih ciljeva Strategije: upravljanje i raspodjela predmeta, ujednačavanje sudske prakse, kapaciteti pravosudnih institucija, regionalna saradnja, i podrška i zaštita žrtava i svjedoka.

Kao što se detaljnije navodi u nastavku Izvještaja, ogroman broj predmeta koju su procesuirani od usvajanja Strategije ukazuje na poboljšanje kapaciteta domaćeg pravosuđa za procesuiranje predmeta ratnih zločina. Smjernice politike rada sadržane u Strategiji, u kombinaciji sa ulaganjem u resurse, nesumnjivo su dovele do opipljivog i nesumnjivog jačanja institucionalnih kapaciteta.

Međutim, postoji mnogo drugih oblasti u kojima je postizanje ciljeva predviđenih Strategijom bilo manje uspješno. Na primjer, iako Strategija sadrži model raspodjele predmeta po sudovima u BiH, pri čemu se najsloženiji predmeti trebaju procesuirati na državnom nivou, a manje složeni predmeti pred kantonalnim i okružnim sudovima i tužilaštvima, takav način raspodjele predmeta nije se koristio ni sistematično i dosljedno. Tako je, sredinom 2019. godine, u jednom od svojih izvještaja, Misija pisala o propustu institucija na državnom nivou, a posebno Tužilaštva BiH, da se fokusira isključivo na istrage i krivično gonjenje u najsloženijim predmetima ratnih zločina.²⁹ Također, usprkos skromnom napretku u proteklih desetak godina, regionalna saradnja je, generalno govoreći, bila nedosljedna i ispolitizirana, zapravo sprečavajući napredak u radu u velikom broju predmeta. U međuvremenu, podrška i zaštita svjedoka – iako je u principu poboljšana tokom provođenja Strategije – na sličan način ispoljava nedosljednosti i nedostatke, što i dalje sprečava postizanje drugih ciljeva Strategije.

U nastavku najprije slijedi objektivan statistički pregled napretka u procesuiranju predmeta ratnih zločina od usvajanja Strategije, a zatim kvalitativna kritička analiza uspjehâ i neuspjehâ u kontekstu konkretnih najvažnijih ciljeva Strategije. Kao što je na početku Izvještaja objašnjeno, svrha takvog pregleda i analize je ne samo usmjeravanje neophodne pažnje na područja u kojima je trenutno potrebno poboljšanje, nego i da posluži kao osnova strateških odluka koje je potrebno donijeti u budućnosti, sada ne samo koristeći iskustva stečena tokom provođenja Strategije, nego i historijska iskustva.

28 Kao što je objašnjeno iznad, ovaj Izvještaj poziva se na i na ciljeve iz Strategije iz 2008. godine i Revidirane Strategije, ukoliko se iz konteksta ne može zaključiti drugačije.

29 *Upravljanje predmetima*, supra fusnota 6, str. 10-16.

Kao što je vidljivo iz analize u nastavku Izvještaja, potrebno je identificirati nekoliko ključnih pitanja. Prvo, mora se prihvatiti da su rokovi prvobitne, a sada i Revidirane strategije bili i jesu, iako dobronamjerni, preambiciozni. Iako je puno toga napisano (uključujući i ovaj Izvještaj) o propustu institucija, posebno na državnom nivou, da procesuiraju predmete u skladu sa Strategijom, mora se također prepoznati i veličina samog zadatka koji se nalazio (i još se uvijek nalazi) pred tim institucijama. Institucije moraju učiniti više, što se posebno odnosi na usmjeravanje njihovih resursa na procesuiranje najsloženijih predmeta u skladu sa Strategijom. Međutim, rokovi predviđeni³⁰ Strategijom i vjerovatnoća da će se oni ispuniti suštinski su povezani, naravno, sa resursima uložnim u njihovu realizaciju. Stoga treba razmotriti i to da li su materijalni, finansijski i kadrovski resursi uloženi u procesuiranje predmeta ratnih zločina dovoljni. Na sličan način, potrebno je razmotriti i da li su mehanizmi za nadzor koji su osmišljeni kako bi se osigurala odgovornost za neuspjeh u provođenju Strategije u dovoljnoj mjeri efikasni. I na kraju, faktori koji se također trebaju razmotriti u ovom kontekstu odnose se na činjenicu da je proteklih godina došlo do smanjenja stope riješenih predmeta, dok je s protekom vremena sve manja vjerovatnost da će se provesti postupak u svim predmetima, jer osumnjičeni, optuženi, svjedoci i žrtve stare i umiru.

Svi ovi faktori gledani zajedno ukazuju da kreatori politika moraju pronaći način da se znatno uveća stopa pravičnog procesuiranja predmeta. Propust da se to učini može se protumačiti samo kao prihvatanje onoga što je ranije bilo neprihvatljivo - da se neće procesuirati svi predmeti ratnih zločina.

Na isti način na koji postignuti uspjesi u provođenju Strategije pripadaju svim nivoima pravosuđa u BiH, tako i neuspjesi koji se iznose u ovom Izvještaju nisu samo neuspjesi jedne institucije ili jednog aktera: izuzetna složenost uspostavljanja krivičnog sistema, u postkonfliktnom okruženju, sposobnog da na pravičan način procesuiraju počinitelje ratnih zločina ne može biti dovoljno naglašena. Stoga je obaveza svih aktera, od pojedinačnih tužilaca do domaćih i međunarodnih kreatora politika, da iskoriste ovaj trenutak kao priliku za još veću posvećenost i konstruktivnu analizu svoga rada.

4.1 Procesuiranje predmeta u okviru provođenja Strategije - statistički pregled³¹

4.1.1 Okončani predmeti

Trendovi u procesuiranju predmeta ratnih zločina od stupanja na snagu Strategije ukazuju na neosporni napredak za koji su zaslužne domaće pravosudne institucije. Između 2004. godine i kraja 2008. godine, približno u vrijeme usvajanja Strategije, pravosuđe BiH - sudovi na nivou države, u entitetima i Brčko distrikta – okončali su 89 predmeta ratnih zločina (sa 136 optuženih).³² Iako specifični kontekst³³ u kojem se procesuiranje odvijalo prije usvajanja Strategije znači da je bilo kakvo direktno i konačno poređenje sa napretkom postignutim

30 Vidjeti Odjeljak 4.2.1 ispod.

31 Statistički pregled i analiza u ovom Izvještaju zasniva se na podacima prikupljenim kroz program praćenja postupaka pred tužilaštvima i sudovima zaključno sa 31. decembrom 2021. godine.

32 Okončano donošenjem pravosudne presude ili obustavljen zbog procesnih razloga, uključujući i zbog smrti optuženog.

33 Prije usvajanja Strategije, postojali su posebni izazovi u vezi sa pronalaženjem osumnjičenih i pružanjem pomoći između entiteta, a formalni procesi za razmjenu predmetnih spisa ustanovljeni su tek 2010. godine. Osim toga, formiranje Odjela za ratne zločine Suda BiH je u početku imalo određeni negativan uticaj u smislu stope procesuiranja predmeta, vidjeti *Postizanje pravde*, *supra* fusnota 4, str. 32-43.

nakon usvajanja Strategije neprimjereno, ipak je značajno da je u pet godina prije usvajanja Strategije u prosjeku bilo oko 18 okončanih predmeta godišnje u cijeloj BiH.

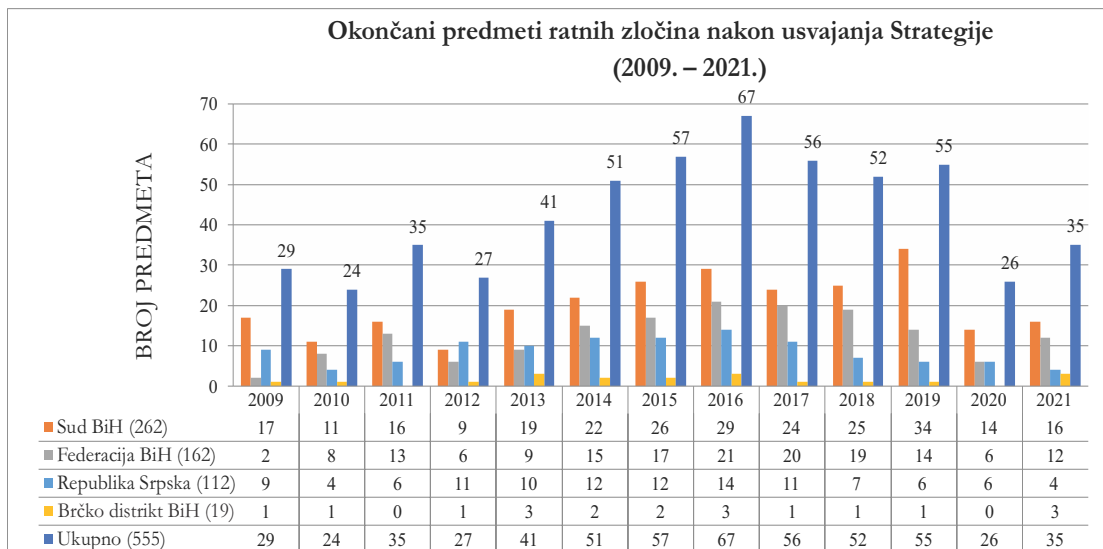
U nešto više od deset godina nakon toga, od početka 2009. do kraja 2021. godine, u skladu sa strateškim okvirom za procesuiranje predmeta ratnih zločina, dodatnih 555 predmeta (sa 842 optuženih) okončano je u cijeloj BiH.³⁴ To u prosjeku iznosi otprilike 42 predmeta godišnje. Od tih 555 predmeta, njih 262 (sa 437 optuženih) procesuirano je pred Sudom BiH, a 293 (sa 405 optuženih) pred sudovima u entitetima i Brčko distriktu. Nadalje, na kraju 2021. godine, postupci u nekih 245 predmeta vođeni su pred sudovima u BiH. Gledano iz ove perspektive, sudovi i tužilaštva u BiH postigli su značajan napredak u utvrđivanju odgovornosti u predmetima ratnih zločina od usvajanja Strategije.

Međutim, rješavanje svih predmeta do kraja 2023. godine čini se nemogućim: pod pretpostavkom da prosječna stopa okončavanja predmeta i dalje ostane na 42 predmeta godišnje, trebat će još šest godina da se okonča postupak u *samo* onih 245 predmeta koji su pred sudovima – odnosno, ne uzimajući u obzir neriješene predmete u tužilaštvima (o čemu će biti riječi u nastavku Izvještaja).

Isto tako, broj predmeta okončanih pred sudovima pruža samo djelomičnu sliku ukupnog napretka u procesuiranju predmeta ratnih zločina – borbu protiv nekažnjivosti ne bi trebalo cijeliti samo u kontekstu ovog jednog kriterija. Drugi faktori, kao što su neriješeni predmeti u postupku pred tužilaštvima i analiza podignutih optužnica, kao i stopa osuđenih lica, također bacaju svjetlo na tempo i kvalitet procesuiranja predmeta ratnih zločina. Pitanja koja se odnose na složenost procesuiranih predmeta i broj onih najodgovornijih za počinjenje ratnih zločina za koje je utvrđena odgovornost također su ključna kada se želi odrediti da li kvantitativni uspjesi predstavljaju realnu sliku napretka.

34 Također treba istaći da je pandemija izazvana virusom COVID-19 imala direktan i značajan uticaj na stopu procesuiranja predmeta u BiH. Iako je nemoguće utvrditi sa bilo kakvom sigurnošću koliki je taj uticaj bio, treba naglasiti da je broj okončanih predmeta sa 55 u 2019. godini, pao na 26 u 2020. godini.

Tabela A – Okončani predmeti



4.1.2 Neriješeni predmeti u postupku pred tužilaštvima i podignute optužnice

Ne rezultira svaki predmet u kojem se provodi istraga postupkom pred sudom. Mnogi od njih se okončaju u stadiju prethodnog postupka iz legitimnih razloga, kao što su nedostatak dokaza ili smrt osumnjičenog ili smrt ključnog svjedoka. Stoga, da bi se shvatio ukupni napredak koji su postigli tužioci u BiH u okončavanju istraga u predmetima ratnih zločina, Misija od 2014. godine prati i relativno smanjenje neriješenih predmeta na Tužilaštvu BiH i tužilaštvima u entitetima i Brčko distriktu BiH. Ovakav način praćenja evidentira napredak postignut u fazi prije podizanja optužnice (tj. u fazi istrage), a ne samo u odnosu na predmete koji završe pred sudom (tj. fazi postupka pred sudom). Ovo također omogućava da se napredak posmatra iz aspekta udjela riješenih predmeta u poređenju na ukupni broj preostalih neriješenih predmeta.

Do kraja 2021. godine, tužilaštva u BiH su riješila 59% od ukupnog broja neriješenih predmeta u kojima je osumnjičeni poznat, a koji egzistiraju od 2014. godine,³⁵ pri čemu se broj neriješenih predmeta smanjio sa 1,210 u 2014. godini, na 495 na kraju 2021. godine. Time je na kraju 2021. godine ostalo 495 predmeta (sa nekih 4,284 potencijalnih osumnjičenih) u kojima treba provesti istragu i riješiti ih, što je velik broj, s obzirom na to da je Revidiranom strategijom 2023. godina predviđena kao konačni rok za procesuiranje svih predmeta ratnih zločina. Ni ovaj rok, međutim, ne uzima u obzir činjenicu da se novi predmeti *dadaju* tom broju neriješenih predmeta, bilo da proizilaze iz krivičnih prijava ili prevođenjem KTNRZ, odnosno KTARZ predmeta u upisnik KTRZ predmeta. Osim toga, predviđeni rok ne uzima u obzir nesrazmjernu stopu smanjenja broja neriješenih predmeta u entitetima i Brčko distriktu – pri čemu su tužioci u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu riješili 67%, dok je Tužilaštvo BiH riješilo 54% svojih neriješenih predmeta.

35 Broj predmeta na tužilaštvima u cijeloj BiH kategorisanih kao (i) predmeti ratnih zločina u kojima je počinitelj poznat (KTRZ predmeti), (ii) predmeti ratnih zločina u kojima je počinitelj nepoznat (KTNRZ predmeti), i (iii) predmeti u kojima nije izvjesno postojanje krivičnog djela ratnog zločina i također služi za oznaku raznih krivičnih predmeta u vezi sa predmetima ratnih zločina (KTARZ predmeti).

Tabela B – Podignute optužnice³⁶

Nadležnost	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	Predmeti (Optuženi)	Predmeti (Optuženi)	Predmeti (Optuženi)	Predmeti (Optuženi)	Predmeti (Optuženi)	Predmeti (Optuženi)	Predmeti (Optuženi)	Predmeti (Optuženi)
Sud BiH	57 (112)	53 (138)	37 (106)	30 (52)	31(92)	18 (42)	16 (45)	21 (62)
Federacija BiH	23 (31)	17 (19)	19 (31)	10 (12)	14 (21)	11 (11)	4 (4)	12 (14)
Republika Srpska	18 (27)	14 (21)	10 (11)	5 (13)	8 (11)	5 (5)	3 (4)	4 (4)
Brčko distrikt BiH	3 (4)	2 (4)	0	0	2 (2)	3 (4)	0	0
Ukupno 450 (902)	101 (174)	86 (182)	66 (148)	45 (77)	55 (126)	37 (62)	23 (53)	37 (80)

Situacija je dalje otežana činjenicom da je broj podignutih optužnica na godišnjoj osnovi također značajno opao od 2014. godine na svim nivoima pravosuđa u BiH. I u 2018. i u 2019. godini, Tužilaštvo BiH je podiglo malo više od polovine optužnica nego što je to bio slučaj 2014. godine.³⁷ U 2021. godini, podignuta je 21 optužnica. Takvo smanjenje broja podignutih optužnica također je evidentno i na tužilaštvima u entitetima, u kojima je također došlo do približno istog proporcionalnog pada broja podignutih optužnica.

Smanjenje broja optužnica ne znači neophodno pad produktivnosti. Jedan od primarnih ciljeva Strategije ja da se osigura da se oni koji su najogovorniji za počinjenje zločina za vrijeme oružanog sukoba privedu pravdi. Da bi se taj cilj ostvario, može se očekivati da se godišnje podigne *manji broj optužnica* koje se odnose na *složenije* predmete. Takvi predmeti mogu obuhvatati veći broj počinitelja, ili se u njima mora utvrditi postojanje udruženog zločinačkog poduhvata ili složenih lanaca komandovanja, te stoga mogu zahtijevati prikupljanje i ocjenu veće količine materijalnih dokaza. Za takve predmete potrebno je više vremena i resursa za provođenje istrage i podizanje optužnice. Stoga, iako je zabrinjavajuće iz perspektive ukupnog broja predmeta koje treba okončati, manji broj podignutih optužnica nije neophodno pokazatelj neefikasnosti u procesuiranju predmeta. Nažalost, kao što se ističe u nastavku Izvještaja, analize koje je Misija provela ukazuju da smanjivanje broja podignutih optužnica nije povezana sa davanjem prioriteta najsloženijim predmetima.³⁸

4.1.3 Stopa broja osuđenih lica

Drugi razlog zbog kojeg broj okončanih predmeta daje samo ograničen uvid u efikasnost tužilaštva u provođenju Strategije jeste nedosljednost u kvaliteti istraga i krivičnog gonjenja. Ovo se najočitiije manifestira u velikom broju pravosnažno oslobođenih lica, posebno na državnom nivou. Prosječan broj pravosnažno osuđenih lica u predmetima ratnih zločina bio

36 U nekim predmetima ustupljenim sa državnog nivoa, optužnice su podignute i potvrđene i na državnom, a nakon ustupanja, i na nivou entiteta. U drugim predmetima, postupci pred pravosudnim organima u entitetima nastavljeni su na osnovu optužnice Tužilaštva BiH. Za predmete u prvom slučaju, u Tabeli se podrazumijeva da je optužnicu podiglo nadležno tužilaštvo entiteta, a ne Tužilaštvo BiH.

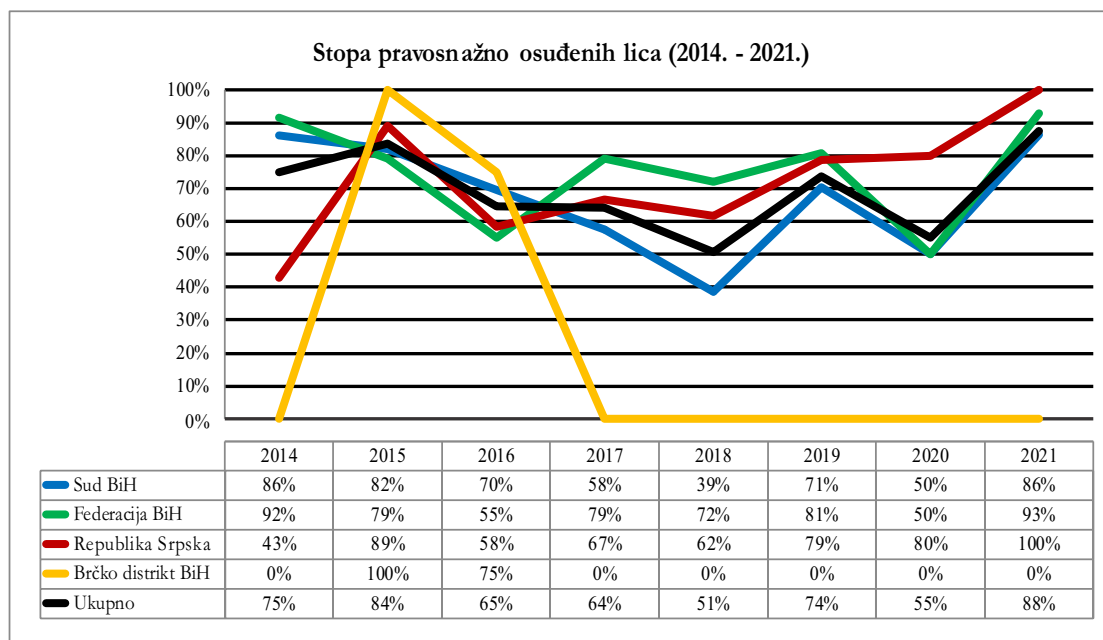
37 Broj optužnica podignutih 2020. godine nije uzet za usporedbu zbog teškoća u utvrđivanju stepena uticaja pandemije izazvane virusom COVID-19 na procesuiranje predmeta ratnih zločina.

38 Vidjeti odjeljak 4.2.1.

je u stalnom padu od 2014. godine, kada je iznosio 75%, do najniže stope od 51% 2018. godine. Međutim, od 2019. godine situacija je bolja (74%), da bi se, nakon što je opet pao na 55%, u 2021. godini taj broj popeo na 88%.³⁹

Međutim, odgovornost za nisku stopu broja osuđenih lica nemaju sve institucije podjednako. Kao što se vidi iz grafikona ispod, stopa broja osuđenih lica na državnom nivou, sa visokih 86% 2014. godine, pala je na 39% u 2018. godini, da bi se ponovo povećala na 50% u 2020. godini te na 86% u 2021. godini. Drugim riječima, u 2018. godini samo četiri od deset lica protiv kojih je Tužilaštvo BiH podiglo optužnicu oglašeno je krivim za barem jednu tačku optuženja, dok su drugi oslobođeni svih optužbi. Iako oslobađajuće presude neminovno čine dio svakog pravousudnog sistema, kao što je isticano u ranijim izvještajima, postoji razlog za veliku zabrinutost u ovom periodu naglog pada stope broja osuđenih lica na Sudu BiH, što može biti pokazatelj, između ostalog, smanjenja kvalitete istraga, optužnica i zastupanja optužnica kada su u pitanju tužioc i na državnom nivou.⁴⁰

Tabela C – Stopa broja osuđenih lica



39 Treba napomenuti da je u 2020. i 2021. godini prisutan trend smanjenja broja *okončanih postupaka* (povezan sa poljedicama izbijanja pandemije virusa COVID-19) što predstavlja manji uzorak za utvrđivanje stope broja *osuđenih lica*.

40 Za analizu eventualnih razloga za ovo smanjenje stope broja osuđenih lica i drugih sistemskih pitanja koje je Misija identifikovala u radu Tužilaštva BiH na predmetima ratnih zločina u proteklih nekoliko godina, vidjeti *Upravljanje predmetima*, *supra* fusnota 6, str. 24-26.

4.2 Procjena provođenja ključnih strateških ciljeva predviđenih Revidiranom strategijom

4.2.1 Strateški ciljevi I i III: Upravljanje i raspodjela predmeta

Neka od najvažnijih zapažanja i problema koja se obrađuju u ovom poglavlju su:

- **Najsloženijim predmetima nije dat prioritet** na nivou institucionalne politike.
- **Nije bilo dosljednog i efikasnog upravljanja predmetima**, kao ni sistemskog pristupa njihovoj raspodjeli između pravosuđa u BiH kroz proces ustupanje predmeta.

Misija preporučuje:

- Da se preduzmu svi neophodni koraci za osiguranje prioritarnog vođenja istraga i krivičnog gonjenja najodgovornijih za zločine u prošlom oružanom sukobu u BiH.
- Sud BiH i Tužilaštvo BiH trebaju osigurati koordinaciju (uključujući i pravosuđe na nivou entiteta / Brčko distrikt) u procesuiranju predmeta ratnih zločina, posebno u odnosu na prenošenje vođenja postupka.

Uzevši u obzir podatke iznesene u prethodnom odjeljku, velika je vjerovatnoća da pravosuđe u BiH neće ispuniti rok zacrtan u Revidiranoj strategiji u skladu s kojim svi predmeti ratnih zločina trebaju biti okončani do kraja 2023. godine. Uspjeh pravosuđa u BiH u provođenju ukupnog cilja Strategije omeli su izazovi koji se odnose na dva druga glavna cilja Strategije: osiguravanje efikasnog upravljanja predmetima ratnih zločina i raspodjelu predmeta između pravosudnih institucija na nivou BiH i onih u entitetima i Brčko distriktu BiH i davanje prioriteta procesuiranju najslabijih predmeta pred Sudom BiH.⁴¹

Strategijom je izričito zacrtano da se pravosudne institucije na državnom nivou moraju prioritarno posvetiti istragama i presuđivanju predmeta koji uključuju najodgovornije počinitelje kao i najslabijim predmetima. Takva prioritizacija bi trebala osigurati postizanje pravde za najveći broj žrtava, i privođenje pravdi lica najodgovornijih za davanje naredjenja za ili onih koji su imali komandnu odgovornost nad drugim licima u počinjenju najtežih zločina. Djelotvorno upravljanje, prioritizacija i raspodjela predmeta bi trebali skinuti dio tereta sa institucija na državnom nivou povezanog sa velikim brojem neriješenih predmeta i omogućiti im da svoje resurse usmjere ka istragama i procesuiranju najslabijih predmeta.

⁴¹ *Revidirana strategija*, *supra* fusnota 19., Strateški ciljevi I/a i III/c; *Državna strategija*, *supra* fusnota 13, Strateški ciljevi I/a i III/c.

Strategija, dakle, sadrži „kriterije za ocjenu složenosti“ kao način za kategorizaciju predmeta po njihovoj složenosti. Najznačajniji dio izmjena i dopuna Strategije bio je izmjena i dopuna kriterija za ocjenu složenosti predmeta, s ciljem postizanja veće fleksibilnosti i ujednačavanja njihovog tumačenja od strane Suda BiH i Tužilaštva BiH, s ciljem lakšeg prenošenja vođenja postupka u predmetima pravosuđu u entitetima i Brčko distriktu.⁴²

Složenost predmeta mora se određivati primjenom kriterija sadržanih u Aneksu A Revidirane strategije. U skladu s tim, ukoliko predmet ispunjava određene kriterije u smislu težine djela i svojstva i uloge počinitelja (bilo odvojeno ili zajedno), i uzimajući u obzir druge okolnosti, postupak se treba voditi pred Sudom BiH.⁴³ U suprotnom, predmet se treba voditi pred drugim sudom u BiH u skladu sa zakonskim odredbama o prenošenju vođenja postupka i preuzimanju predmeta.

Efikasno upravljanje i raspodjela predmeta, dakle, neophodno zavise o spremnosti institucija na državnom nivou da izvrše odabir predmeta na temelju zadatih kriterija. Očigledno je, međutim, da institucije na državnom nivou nisu bile fokusirane isključivo na nasloženije predmete u periodu provođenja Strategije. U periodu od juna 2012. do kraja aprila 2016. godine, Nadzorno tijelo izdalo je tri odvojene preporuke Tužilaštvu BiH da usmjeri svoje resurse na istragu i krivično gonjenje najsloženijih predmeta u svrhu realizacije Strateškog cilja I.⁴⁴ I Misija je ukazala na ovaj problem u više svojih izvještaja, izdatih 2016., 2019. i 2020. godine.⁴⁵ Analiza koju je Misija provela ukazuje na to da je 2021. godine, približno 15% optužnica moglo biti ocijenjeno kao manje složene u skladu sa kriterijima za ocjenu složenosti.

Ova pitanja su dalje pogoršana činjenicom da se mehanizam za raspodjelu predmeta predviđen Strategijom ne primjenjuje dosljedno, ni u potpunosti. Izmjene i dopune Zakona o krivičnom postupku BiH, usvojene 2009. godine, kao dio Akcionog plana za provođenje Strategije, bile su namijenjene za lakše ustupanje vođenja postupka u skladu sa kriterijima za ocjenu složenosti predmeta iz Strategije.⁴⁶ Član 27a Zakona o krivičnom postupku predviđa materijalne i procesne uslove pod kojima vođenje postupka u predmetima ratnih zločina može biti preneseno sa Suda BiH na nadležne sudove u entitetima i Brčko distriktu.

42 *Revidirana strategija, supra* fusnota 19, Aneks A.

43 *Revidirana strategija, supra* fusnota 19, Aneks A, predviđa da „Ukoliko predmet ispunjava dole navedene kriterije u pogledu težine krivičnog djela i svojstva i uloge učinitelja, pojedinačno ili u njihovoj međusobnoj vezi, postupak će se voditi pred Sudom BiH, a u suprotnom će se postupak voditi pred drugim nadležnim sudom u BiH, a u skladu sa zakonskim odredbama o nadležnosti, ustupanju ili preuzimanju predmeta. Težina krivičnog djela: a) pravna kvalifikacija krivičnog djela (genocid i zločini protiv čovječnosti u svim slučajevima, te krivična djela koja su pravno kvalifikovana kao ratni zločini protiv civilnog stanovništva, ratni zločin protiv ratnih zarobljenika ili ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika uz ispunjenje najmanje jednog od ostalih kriterija), b) sistematska ubistva, c) teži oblici silovanja (sistematska silovanja, formiranje zatočeničkih centara sa ciljem seksualnog ropstva), d) teži oblici nezakonitog zatvaranja ili drugo teško oduzimanje fizičke slobode (osnivanje, sprovođenje i držanje u logorima i zatočeničkim centrima, uzimajući u obzir masovnost, dužinu ili posebno teške uslove zatvaranja), e) teži oblici nanošenja patnje civilnom stanovništvu (masovno granatiranje civilnih objekata, uništavanje religijskih i kulturno-istorijskih spomenika), f) povezanost predmeta sa drugim predmetima. Svojstvo i uloga učinitelja u izvršenju krivičnog djela: a) formacijska dužnost, b) rukovodeća funkcija u upravljanju logorima i zatočeničkim centrima, c) politička/pravosudna funkcija, d) teži načini i stepeni učešća u izvršenju krivičnog djela (udruženi zločinački poduhvat, komandna odgovornost).“

44 Preporuke usvojene na sastancima održanim 19. juna 2012., 1. oktobra 2014. i 19. aprila 2016. godine, vidjeti Nadzorno tijelo za praćenje provođenja Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, *Analiza implementacije Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina zaključno sa 2016. godinom* (Sarajevo, Nadzorno tijelo, 2018), str. 3-4.

45 *Izvjешtaj sutkinje Korner iz 2016. godine, supra* fusnota 6, paragrafi 61-71, 104, 118-124; *Upravljanje predmetima, supra* fusnota 6, str. 10-16 (u kojoj je Misija istakla da je jedna trećina optužnica koje je podnijelo Tužilaštvo BiH u 2017. i 2018. godini obuhvatala činjenične obrasce koji bi se mogli smatrati manje složenim); *Izvjешtaj sutkinje Korner iz 2020. godine*, paragrafi 95-97, 119-139.

46 Član 27. Zakona o krivičnom postupku BiH predviđa, od 2003. godine, mogućnost ustupanja predmeta, međutim ova odredba se rijetko koristila, vidjeti *Postizanje pravde, supra* fusnota 4, str. 40-43.

Međutim, odmah od početka, a što je Misija i ranije isticala, kriteriji za ocjenu složenosti predmeta su se nedosljedno tumačili.⁴⁷ Nadalje, nedorečenost pojedinih pokazatelja, u kombinaciji sa sistemom ocjene rada tužilaca, dovela je do toga da je veliki broj predmeta koji su, u skladu sa mehanizmom za raspodjelu predmeta predviđenim Strategijom trebali biti ustupljeni pravosuđima u entitetima i Brčko distriktu, ostao na Tužilaštvu BiH. Obaveza svih tužilaca u BiH da donesu određeni broj tužilačkih odluka godišnje (tj. da ispune „normu“) je možda dovela do toga da su neki tužioci Tužilaštva BiH provodili istrage i podnosili optužnice u predmetima koji su jednostavniji i lakši za rješavanje, a ne dovoljno složeni da bi zahtijevali procesuiranje pred Sudom BiH. Ovo je očito u nizu manje složenih predmeta koje je Sud BiH po službenoj dužnosti ustupio na postupanje pravosuđima entiteta i Brčko distrikta nakon što je Tužilaštvo BiH podiglo optužnicu (dakle, bez prijedloga tužioca za prenošenje vođenja postupka).⁴⁸

Iako Sud BiH ima konačnu nadležnost u ovoj vrsti ocjene, ta ocjena, pak, zavisi o informacijama koje iznese Tužilaštvo BiH, bilo kroz prijedlog za prenos vođenja postupka ili, često, na osnovu činjeničnog opisa u optužnici. U prvom slučaju, Sud BiH ne ocjenjuje složenost predmeta na osnovu samog predmetnog spisa (uključujući i dokaze), nego na osnovu informacija sadržanih u prijedlogu za prenos vođenja postupka.

Primjer koji ilustruje potrebu da Tužilaštvo BiH sve aspekte relevantne za kriterije za ocjenu složenosti adekvatno analizira i ocijeni odnosi se na odluku Suda BiH o prijedlogu za prenos vođenja postupka donesenu u julu 2018. godine. U prijedlogu je Tužilaštvo BiH navelo da osumnjičeni u kritično vrijeme nisu bili na rukovodnim pozicijama te je Sud BiH, u skladu s tim, donio rješenje o prenosu vođenja postupka pravosuđu u entitetima.⁴⁹ Međutim, detaljnija analiza otkriva da je u kritično vrijeme jedan od osumnjičenih navodno bio visoko pozicionirani policijski dužnosnik, što, dakle, ukazuje na to da se radi o predmetu veće složenosti. Prijedlog za ustupanje predmeta nije, međutim, sadržavao ovaj podatak.⁵⁰

U Tabeli D daje se pregled ukupno 1,141 predmeta koji je ustupljen na postupanje sa Suda BiH na sudove entiteta, odnosno Brčko distrikta od 2011. godine. I ovdje je potrebno na sveobuhvatniji način ocijeniti da li kvantitavna analiza neophodno daje pozitivnu sliku. Dva su, naime, ovdje pitanja: prvo, promjenjiva priroda prenošenja vođenja postupaka i, drugo, trend ustupanja predmeta sa nepoznatim počiniteljima bez adekvatne analize.

Oscilacije od godine do godine u postupku prenošenja vođenja postupka ukazuje na nepostojanje sistematskog pristupa na državnom nivou, prvenstveno na Tužilaštvu BiH, u identifikovanju predmeta pogodnih za ustupanje u najranijim fazama postupka. Povezano s ovim pitanjem je naizmjenično ustupanje i preuzimanje⁵¹ predmeta. Prema podacima dostupnim Misiji, u periodu od 2010. do 2021. godine, ustupljeno je 35 predmeta (25 KTRZ i 10 KTNRZ predmeta), da bi zatim bilo opet preuzeto, ili obrnuto, često u znatnim vremenskih razmacima – u jednom od predmeta prošlo je devet godina između preuzimanja i ustupanja predmeta, a predmet je ostao u fazi istrage tokom tog čitavog perioda.⁵²

47 *Zapažanja o Strategiji*, supra fusnota 4, str. 10.

48 Ovo pitanje i druga koja se tiču tumačenja kriterija za ocjenu složenosti predmeta analizirana su u izvještaju Misije iz juna 2019. godine, *Upravljanje predmetima*, supra fusnota 6, str. 12-16, 24-25.

49 Rješenje Suda BiH o prenošenju vođenja postupka od 4. jula 2018. godine.

50 Za dalju analizu ovog pitanja, *vidjeti Upravljanje predmetima*, supra fusnota 6, str. 12-13.

51 U skladu sa članom 449. Zakona o krivičnom postupku BiH, Sud BiH može preuzeti predmete sa drugih pravosuđa u BiH (bilo po službenoj dužnosti ili po prijedlogu strana u postupku), uzimajući u obzir težinu krivičnog djela, svojstvo počinitelja i druge okolnosti važne za ocjenu složenosti predmeta.

52 Rješenje Suda BiH o preuzimanju predmeta od 13. oktobra 2011.; Rješenje Suda BiH o prenošenju vođenja postupka od 30. novembra 2020.

Tabela D – Ustupanje predmeta sa državnog na pravosuđa u entitetima, odnosno Brčko distriktu

Predmeti ustupljeni pravosuđu	Oznaka predmeta	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Ukupno
Republike Srpske	KTARZ		1	2				2	6	1			12
	KTNRZ								9	13	69	71	162
	KTRZ	8	70	13	9	11	4	5	24	10	24	8	186
Federacije BiH	KTARZ	1	11	6	2	1	2	2	5			2	32
	KTNRZ							1	83	34	118	93	329
	KTRZ	15	134	37	32	20	25	13	38	16	38	16	384
Brčko distrikta BiH	KTARZ												0
	KTNRZ								1	1	11	18	30
	KTRZ	1	1					1	1			1	6
Ukupno		25	217	58	43	32	31	24	167	75	260	209	1,141

Osim toga, kako je Misija i ranije isticala u svojim izvještajima, značajni su problemi i u vezi sa velikim brojem predmeta u kojima je počinitelj nepoznat (predmeti sa oznakom KTNRZ) koji se ustupaju bez prethodne analize o njihovoj mogućoj povezanosti sa drugim predmetima u istrazi ili u fazi optuženja. Bez takve analize, važni dokazi (kao i kontekst) mogu se izgubiti, zajedno sa prilikom da se identifikuju osumnjičeni pomoću dokaza u povezanom predmetu. Tužilaštvo BiH, koje ima potpuni pregled svih predmeta ratnih zločina koji uključuju složene događaje, je u najboljoj poziciji da takve događaje analizira.⁵³

S ciljem uspostavljanja prijeko potrebnog sistematičnog pristupa raspodjeli predmeta, u aprilu 2018. godine, Misija je prihatala poziv tadašnjeg Nadzornog tijela za praćenje provođenja Državne strategije da kreira platformu pravosudnim institucijama na državnom nivou u svrhu planiranja raspodjele manje složenih predmeta.⁵⁴ Misija je 28. maja 2018. godine organizirala sastanak predstavnika Suda BiH i Tužilaštva BiH na kojem je dogovoreno da će Tužilaštvo BiH identifikovati, a potom podnijeti prijedloge za prenošenje vođenja postupka u 150 KTRZ predmeta (predmeta u kojima je počinitelj poznat) u periodu između juna i septembra 2018. godine. Dalje je dogovoreno da odabir tih predmeta neće biti rezultat fragmentacije predmeta⁵⁵ kako bi se smanjio broj tadašnjih neriješenih KTRZ predmeta, te da će Tužilaštvo BiH takođe izvršiti analizu složenosti svih neriješenih KTNRZ predmeta.⁵⁶ Nadzorno tijelo ne samo što je usvojilo ovaj plan, nego je i preuzelo odgovornost za nadgledanje njegovog provođenja.⁵⁷ U skladu s tim dogovorom, u 2020. godini, prijedlozi za prenos vođenja postupka podneseni su za 66 KTRZ predmeta, od kojih je njih 56 prihvaćeno. Misija nema saznanja da li je, u skladu sa dogovorom, izvršena analiza KTNRZ predmeta.

53 *Upravljanje predmetima, supra* fusnota6, str. 16.

54 Nadzorno tijelo za praćenje provođenja Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, *Nadzorno tijelo za praćenje provođenja Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, 77. sastanak, zapisnik*, u posjedu Misije, str. 11-12.

55 Misija je u svojim ranijim izvještajima pisala o „fragmentiranju“ predmeta, posebno na Tužilaštvu BiH, gdje se novi predmeti odvajaju od već postojećih. Iako se takva praksa može opravdati razlozima efikasnosti ili praktičnosti (npr. nedostupnost optuženog), ona može dovesti do nepotrebnog ponavljanja napora, a ujedno i imati negativan uticaj na žrtve i svjedoke koji često moraju svjedočiti u vezi sa istim (ili povezanim) događajima u više predmeta. *Vidjeti Upravljanje predmetima, supra* fusnota6 za više detalja.

56 *Zaključci sa sastanka između rukovodstva Suda BiH i Stalnog vijeća za pregled i ocjenu složenosti predmeta ratnih zločina održanog 28. maja 2018. godine u glavnom uredu Misije OSCE-a u BiH*, u posjedu Misije, str.1 (Zaključci 1 i 2).

57 Nadzorno tijelo za praćenje provođenja Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, *Nadzorno tijelo za praćenje provođenja Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, 79. sastanak, zapisnik*, u posjedu Misije, str. 6.

Predstavnici Tužilaštva BiH i Suda BiH sastali su se ponovo 17. septembra 2020. godine i dogovorili se oko podnošenja prijedloga za prenos vođenja postupka u vezi sa 295 KTNRZ predmeta do 31. decembra 2020. godine.⁵⁸ Relevantne predmete je trebalo odabrati Tužilaštvo BiH iz neriješenih predmeta na osnovu kriterija ograničenih na status predmeta, verifikacije žrtava i bilo kakvu vezu sa drugim predmetima ratnih zločina koji su u to vrijeme bili u radu pred Tužilaštvom BiH.⁵⁹ Međutim, ovako ograničeni kriteriji nisu omogućili ni ocjenu složenosti ovih predmeta i prirode događaja, ni analizu povezanosti sa predmetima koji su već okončani na državnom nivou. U oktobru 2020. godine, Misija je iznijela ove zabrinutosti tadašnjoj glavnoj tužiteljici Tužilaštva BiH, međutim, analiza koju je izvršila Misija, ukazuje na to da nekoliko predmeta ustupljenih 2021. godine nije bilo u potpunosti ocijenjeno u skladu sa kriterijima o složenosti predmeta.

Generalno govoreći, predmete ratnih zločina u kojima počinitelji nisu poznati bi trebalo razmotriti za ustupanje nakon izvršene adekvatne ocjene u skladu sa kriterijima za ocjenu složenosti predmeta. Takav pristup u skladu je sa Strategijom.⁶⁰ Ipak, Misija još jednom ističe da se svako ustupanje takvih predmeta mora zasnivati na detaljnoj prethodnoj analizi kako bi se utvrdilo da ne postoji veza sa drugim predmetima, što bi značilo da takvi predmeti potpadaju pod složene predmete u skladu sa kriterijima zacrtanim Strategijom.⁶¹

Sljedeće pitanje koje izaziva zabrinutost Misije u vezi sa trendom primjetnim u posljednje vrijeme da se ustupaju predmeti u kojima su osumnjičeni nepoznati, jeste kapacitet tužilaštava u entitetima i Brčko distriktu za provođenje istrage u takvim predmetima. Kako je istaknuto, kapacitet tih institucija za istragu i krivično gonjenje predmeta ratnih zločina je u principu adekvatan.⁶² Ipak, ograničeni ljudski resursi koji su im na raspolaganju nameću pitanje u kojoj mjeri se mogu provoditi efikasne istrage u takvim predmetima, posebno uzimajući u obzir činjenicu da, za razliku od Tužilaštva BiH, tužilaštva u entitetima i Brčko distriktu nisu, generalno govoreći, u mogućnosti da koriste podršku Državne agencije za istrage i zaštitu. Iako takva pitanja ne trebaju spriječiti ustupanje predmeta u odgovarajućim slučajevima, nedostatak koordinacije i planiranja u vezi sa njihovim ustupanjem ugrožava mogućnost institucije na koju se vođenje postupka prenosi da izradi primjerene planove i da svoje ograničene resurse iskoristi na najbolji način.

S obzirom na navedeno, dolazi se do neizbježnog zaključka da, usprkos značajnom napretku u procesuiranju predmeta ratnih zločina u periodu provođenja Strategije, Strateški ciljevi I i III nisu u potpunosti provedeni. Najsloženijim predmetima nije dat prioritet na nivou institucionalne politike, a nije bilo ni dosljednog i efikasnog upravljanja predmetima, kao ni sistemskog pristupa njihovoj raspodjeli između pravosuđa u BiH kroz proces ustupanje predmeta.

58 VSTV, *Zaključci sa sjednice održane 17. septembra 2020.*, u posjedu Misije, str. 2 (E).

59 Tužilaštvo BiH, *Informacija o izvršenoj analizi KTNRZ predmeta u Posebnom odjelu za ratne zločine Tužilaštva Bosne i Hercegovine*, broj A-238/20, 18. septembar 2020., u posjedu Misije, str. 1.

60 *Revidirana strategija*, supra fusnota 19, Odjeljak 2.2 (Upravljanje predmetima).

61 *Izvjешtaj sutkinje Korner iz 2020.*, supra fusnota 6, str. 37-38; *Upravljanje predmetima*, supra fusnota 6, str. 16, 28.

62 *Vidjeti* odjeljke 4.1.2 i 4.1.3.

Neka od najvažnijih zapažanja i problema koja se obrađuju u ovom poglavlju su:

- Nedostatak ujednačene sudske prakse u predmetima ratnih zločina **prirodna je posljedica** složenog pravosudnog sistema. **Nedosljedne odluke** o ključnim pravnim pitanjima i dalje su **uobičajeni trend** u BiH.
- Iako su ograničenog karaktera, Misija **pozdravlja napredak** postignut u radu Panela za ujednačavanje sudske prakse.

Misija preporučuje:

- svim domaćim i međunarodnim akterima da razmotre kako dalje unaprijediti ujednačavanje sudske prakse, uključujući i (A) revidiranjem pravilnikâ Panelâ za ujednačavanje sudske prakse kako bi se Panelima dala jača uloga; i (B) pronalaženjem novih pristupa razmjeni znanja i ujednačavanju sudske prakse.
- Visokom sudskom i tužilačkom vijeću da razmotri na koji način ojačati ulogu Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju, uključujući i da li on može, kao odjel u sklopu Sekretarijata, adekvatno ispuniti svoju ulogu servisa i podrške profesionalnoj zajednici.

Nedosljedne presude u predmetima ratnih zločina (kao i drugim vrstama predmeta) prirodna su posljedica složenog pravosudnog sistema koji se sastoji od četiri međusobno nezavisna nivoa pravosuđa. Suprotstavljena mišljenja sudija o tome koji materijalni zakon treba primjenjivati Krivični zakon BiH iz 2003. godine ili Krivični zakon SFRJ iz 1976. godine – i dalje najbolje oslikavaju neujednačenost sudske prakse u proteklih deset godina.⁶³ Misija sa zabrinutošću primjećuje da su nedosljedne odluke o ključnim pravnim pitanjima i dalje uobičajeni trend u BiH. Te nedosljednosti obuhvataju kontradiktorna mišljenja o primjenjivosti komandne odgovornosti ili raspona u gornjoj granici zapriječene kazne zatvora u skladu sa KZ SFRJ iz 1976. godine, pravila o odmjeravanju kazni, zamjena kazne zatvora novčanom kaznom, te tumačenje načela *ne bis in idem*.⁶⁴ Iako je suštinski razlog za neka od ovih pitanja povezan sa različitim primjenjivim zakonima, većina njih se može riješiti kroz tumačenje četiri viša žalbena suda u BiH.

Iako je ujednačavanje sudske prakse cilj sam po sebi - pružanjem veće pravne sigurnosti i izvjesnosti građanima BiH - ono je također način da se poveća efikasnost sudskih postupaka koji će biti dodatno pojednostavljeni jer više neće biti potrebno odlučivati o pojedinim pravnim pitanjima.

Uspostavljanje Panelâ za ujednačavanje sudske prakse, koji se sastoje od predstavnika svakog od četiri viša žalbena suda u BiH, a čiji je cilj da osiguraju ujednačeno tumačenje pravnih pitanja, bila je važna prekretnica čiji je cilj bio popunjavanje praznine nastale nepostojanjem vrhovnog suda na državnom nivou.⁶⁵ Nažalost, ograničeni rezultati koje su Paneli postigli

63 *Vidjeti Maktof i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine* (Veliko vijeće), Zahtjev br. 2312/08 i 34179/08, presuda od 13. jula 2013.

64 Misija je uočila ova pitanja tokom praćenja sudskih postupaka. *Vidjeti Postizanje pravde, supra* fusnota 4, str. 32-39, 63-67.

65 *Postizanje pravde, supra* fusnota 4, str. 94.

uveliko su rezultat prirode Panelâ i složenog pravilnika na osnovu kojeg rade. Iz tog razloga, iako su zaključci Panela za ujednačavanje sudske prakse iz krivične oblasti iz decembra 2018. godine u vezi sa tumačenjem načela *ne bis in idem*⁶⁶ i tumačenju i primjeni olakšavajućih okolnosti pri odmjeravanju kazni u predmetima ratnih zločina⁶⁷ dobrodošli, Misija ipak preporučuje da se Pravilnik panelâ za ujednačavanje izmijeni i dopuni kako bi se Panelima omogućilo da imaju veću ulogu te da tako mogu na smisleniji način doprinositi osiguravanju pravne sigurnosti.

Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju (ranije: Centar za sudsku dokumentaciju) ustanovljen je 2007. godine, kao odjel u sklopu Sekretarijata VSTV-a, čiji je zadatak prikupljanje i vođenje baze podataka sudske prakse i stručno usavršavanje nosioca pravosudnih funkcija.⁶⁸ Misija pozdravlja preporuku Vijeća od 16. septembra 2020. godine i odluku Vijeća ministara BiH od 28. januara 2021. godine, kojom se omogućava besplatan pristup Bazi sudskih odluka.⁶⁹ Međutim, Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju bi trebao igrati ključnu ulogu u daljem unapređenju distribucije sudske prakse u svim oblastima materijalnog i procesnog prava, obuhvatajući i materijalna pitanja zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, što će značajno doprinijeti postizanju većeg ujednačenja sudske prakse. Stoga je potrebno razmotriti na koji se način uloga Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju može ojačati, uključujući i da li on može, kao odjel u sklopu Sekretarijata, adekvatno ispuniti svoju ulogu servisa i podrške profesionalnoj zajednici, ili ga zakonom propisana uloga Sekretarijata da pruža administrativnu podršku *Vijeću*⁷⁰ u tome onemogućava.

66 *Tumačenje i primjena zabrane ne bis in idem u predmetima ratnih zločina pred sudovima u Bosni i Hercegovini*, dostupno na: <https://csd.pravosudje.ba/vstvfo/B/142/article/81096> [pristupljeno 18. marta 2022.].

67 *Odmjeravanje kazne u predmetima ratnih zločina*, dostupno na: <https://csd.pravosudje.ba/vstvfo/B/142/article/81094> [pristupljeno 18. marta 2022.].

68 VSTV, *Pravilnik Centra za sudsku dokumentaciju*, br. VSTV-08-2330-051-05122007, 5. decembar 2007., dostupno na: <https://portalfo1.pravosudje.ba/vstvfo-api/vijest/download/28469> [pristupljeno 18. marta 2022.].

69 Vijeće ministara, *Odluka o stavljanju van snage Odluke o visini naknade za pristup Bazi sudskih odluka Centra za sudsku dokumentaciju Visokog sudskeog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine*, Službeni glasnik BiH, 13/21, str. 6, dostupno na: <http://sluzbenilist.ba/page/akt/qX9sOtbBwEc=> [pristupljeno 18. marta 2022.].

70 Član 15(1) Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH, Službeni glasnik BiH, 25/04, 93/05, 48/07 i 15/08.

Neka od najvažnijih zapažanja i problema koja se obrađuju u ovom poglavlju su:

- Zabrinutost Misije praksom **imenovanja kandidata** na (često rukovodeće) pozicije u pravosuđu koji, na osnovu kriterija zasnovanih na iskustvu i stručnosti, **nisu bili ni najviše rangirani kandidati, niti su posjedovali ranije iskustvo** u procesuiranju predmeta ratnih zločina ili složenih krivičnih predmeta uopšte.
- Imenovanja koja nisu zasnovana na kriterijima iskustva i stručnosti vjerovatno će **negativno uticati na kvalitet** istrage, krivičnog gonjenja i presuđivanja predmeta i, posljedično, **ugroziti postizanje pravde**.
- Iako su **poduzeti neki pozitivni koraci** s ciljem ispunjenja niza preporuka koje je dala Misija u posljednjim izvještajima u odnosu na prakse rukovođenja na državnom nivou, **još mnogo posla i napora** predstoji s ciljem uvođenja i provođenja dobrih praksi upravljanja institucijom i rada.

Misija preporučuje:

- Visokom sudskom i tužilačkom vijeću da osigura da sva imenovanja budu zasnovana na relevantnom iskustvu i stručnosti i da su odluke o imenovanjima dobro obrazložene.
- Sudu BiH i Tužilaštvu BiH da provedu sve preostale preporuke iz tematskog izvještaja Misije iz 2019. godine (*Upravljanje predmetima*) i izvještaja sutkinje Korner iz 2020. godine (prema Aneksu A ovog izvještaja).

Kao što je detaljnije izneseno u Odjeljku 3.4 iznad, značajni resursi uloženi su u jačanje kapaciteta institucija u BiH za procesuiranje predmeta ratnih zločina, uključujući, između ostalog, i kroz obuke i druge aktivnosti za izgradnju kapaciteta. Međutim, i ovdje nam statistički podaci govore samo jedan dio priče i neophodno je uzeti u obzir i druge, opšte, okolnosti. U tom smislu posebno se ističe uloga VSTV-a, nezavisnog i samostalnog tijela uspostavljenog da osigura nezavisno, nepristrasno i profesionalno pravosuđe,⁷¹ koje igra ključnu ulogu u procesuiranju predmeta ratnih zločina.

Imenovanja sudija i tužilaca

Misija prati rad VSTV-a, uključujući i imenovanja sudija i tužilaca, a svoja najnovija, uopćena zapažanja u vezi s tim, Misija je detaljno iznijela u Rezultatima monitoringa 2016-2020.⁷² Posebno je relevantno, u odnosu na procesuiranje predmeta ratnih zločina, davanje prednosti etničkim umjesto objektivnim kriterijima zasnovanim na iskustvu i stručnosti kandidata. Proizilazi da, kako bi se zadovoljila „etnička zastupljenost“, Vijeće često odlučuje da imenuje

⁷¹ Član 3(1) Zakona o VSTV-u, *supra* fusnota 70.

⁷² OSCE, *Imenovanje nosilaca pravosudnih funkcija: Rezultati monitoringa 2016.-2020.* (Sarajevo, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 2021.), dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/b/a/502858.pdf> [pristupljeno 7. marta 2022].

kandidate na (često rukovodeće) pozicije u pravosuđu koji, na osnovu kriterija zasnovanih na iskustvu i stručnosti, nisu bili ni najviše rangirani kandidati, niti su posjedovali ranije iskustvo u procesuiranju predmeta ratnih zločina ili složenih krivičnih predmeta uopšte.⁷³ Očigledno je da će imenovanja koja nisu zasnovana na kriterijima iskustva i stručnosti vjerovatno negativno uticati na kvalitet istrage, krivičnog gonjenja i presuđivanja predmeta i, posljedično, ugroziti postizanje pravde.

Možda najupečatljiviji primjer bilo je imenovanje 13 tužilaca u Tužilaštvo BiH u novembru 2013. godine.⁷⁴ Od njih 13, osam kandidata na rang listi, koju je predložilo Podvijeće za imenovanja, nisu bili rangirani na osnovu iskustva i stručnosti, nego na osnovu etničke pripadnosti, odnosno drugih kriterija, sa prethodno pripremljenim izračunima po etničkom paritetu za popunjavanje svake upražnjene pozicije.⁷⁵ Kao posljedica toga, imenovani su kandidati koji su se nalazili na dvadeset, trideset, pa čak i četrdeset i nekom mjestu na listi. Ni Podvijeće za imenovanja, ni samo Vijeće nisu dali konkretne razloge zašto su baš ti kandidati bili imenovani, usprkos činjenici da je Podvijeće, nakon obavljenih razgovora sa kandidatima, zaključilo da kandidati ne posjeduju potrebno iskustvo i stručnost u procesuiranju složenih krivičnih predmeta⁷⁶ ili da su pokazali ograničeno razumijevanje krivičnog zakonodavstva i pitanja u vezi sa procesuiranjem predmeta ratnih zločina.⁷⁷ Nakon što su imenovani, svi tužioci su raspodijeljeni u Posebni odjel za ratne zločine Tužilaštva BiH.

Što je dodatno zabrinjavajuće, u istom postupku imenovanja čini se da Vijeće nije primijenilo kriterije zasnovane na iskustvu i stručnosti čak ni prilikom imenovanja kandidata iste etničke pripadnosti. Na primjer, jedan kandidat određene etničke pripadnosti imenovan je usprkos činjenici što je pet drugih kandidata iste etničke pripadnosti bilo iznad njega na rang listi. Ni Podvijeće za imenovanja, ni VSTV nisu dali konkretne razloge za takvo imenovanje.⁷⁸

Nažalost, ovo nije bila izolirana pojava te su se slični problemi pojavili i prilikom sljedećeg procesa imenovanja u 2014. godini, kada je VSTV imenovao pet tužilaca u Tužilaštvo BiH koji će raditi isključivo na predmetima ratnih zločina (ove pozicije finansirao je EU u kontekstu EU integracija). Prijedlozi Podvijeća za imenovanja i ovaj su put uključivali kandidate sa nedovoljnim prethodnim iskustvom u procesuiranju predmeta ratnih zločina ili drugih

73 U skladu sa članom 43(2) *Zakona o VSTV-u*, VSTV BiH „primjenjuje odgovarajuće ustavne odredbe kojim se uređuju jednaka prava i zastupljenost konstitutivnih naroda i ostalih. Imenovanja na svim nivoima pravosuđa takođe treba da imaju za cilj i postizanje jednakosti polova.“ Kao što je Misija ranije istakla, VSTV ne uspijeva da ispuni svoju zakonsku obavezu kada je u pitanju ravnoteža između imenovanja na osnovu iskustva i stručnog znanja i etničke pripadnosti. Za više detalja vidjeti *Imenovanje nosilaca pravosudnih funkcija*, supra fusnota 72.

74 Analiza u ovom odjeljku zasniva se na dokumentaciji VSTV-a koja uključuje rang-liste kandidata, odluke o imenovanju nosilaca pravosudnih funkcija, zapisnike relevantnog podvijeća VSTV-a (dokumentacija je na službenim jezicima BiH i u posjedu je Misije).

75 Na osnovu dokumentacije u posjedu Misije, može se zaključiti da se za svako imenovanje izražuje pregled etničke zastupljenosti imenovanih nosilaca pravosudnih funkcija u datoj instituciji i potrebna etnička zastupljenost, sugerišući koliko kandidata svake etničke pripadnosti (uključujući i „ostale“) treba imenovati.

76 Jedan imenovani kandidat nije imao prethodno iskustvo na mjestu sudije ili tužioca. Podvijeće za imenovanje jeste istaklo da je usprkos demonstraciji dobrog teorijskog znanja, kandidatu očigledno nedostajalo praktično iskustvo.

77 Prema ocjeni Podvijeća za imenovanje, dva imenovana kandidata pokazala su prosječno znanje iz oblasti krivičnog postupka i organizacione strukture Tužilaštva BiH, dajući uopštene i nedosljedne odgovore tokom razgovora za posao. Osim toga, jedan od njih nije imao prethodno iskustvo ni kao tužilac, ni u radu na predmetima ratnih zločina. Vijeće je 2019. godine imenovalo istog kandidata kao sudiju Suda BiH.

78 Nadležno Podvijeće za imenovanje nije preporučilo imenovanje kandidata iste etničke pripadnosti koji su bili na višem mjestu na rang listi pa ih Vijeće nije ni imenovalo. Iz zapisnika Podvijeća za imenovanje, imenovani kandidat je prisustvovao razgovoru za posao peti put, imao minimum prethodnog iskustva u radu u pravosuđu (pet godina kao tužilac u entitetskom tužilaštvu), bez iskustva u radu na predmetima ratnih zločina, a Podvijeće za imenovanje mu je dalo istu ocjenu kao i više rangiranom kandidatu sa 20 godina relevantnog profesionalnog iskustva, uključujući i u radu na složenim krivičnim predmetima u svojstvu tužioca (ocjena 1.5). Zapisnici sa sjednice Vijeća također ne sadrže jasne razloge.

složenih krivičnih predmeta, a članovi VSTV-a izrazili su zabrinutost u pogledu pojedinih kandidata bez potrebnog iskustva, ali ne i u pogledu ostalih kandidata.

Vijeće Evrope, u čijem punopravnom članstvu je i Bosna i Hercegovina, nalaže da sudije i tužioce treba imenovati na osnovu stručnosti, iskustva i radnih rezultata. Drugi kriteriji, poput etničke pripadnosti, trebaju se primjenjivati samo kao dodatni kriteriji da bi se moglo odlučiti između kandidata koji inače imaju sličan položaj na rang listi sačinjenoj na osnovu objektivnih kriterija.⁷⁹ Suprotno tome, pristup imenovanjima opisan u tekstu iznad samo koči provođenje Strateškog cilja V, a također i stoji na putu institucijama, najviše Tužilaštvu BiH, u provođenju drugih najvažnijih ciljeva Revidirane strategije.

Vodstvo i prakse rukovođenja na državnom nivou

Snaga institucije nije rezultat imenovanjâ kadrova u radnom sastavu. Institucionalno vodstvo i prakse rukovođenja imaju jednako važnu ulogu u pravcu strateškog djelovanja institucije već i u njenoj efektivnosti. Nažalost, Misija je utvrdila (i izvjestila 2016, 2019 i 2020. godine) da su u značajnim periodima provođenja Strategije postojali propusti u vodstvu i upravljanju Tužilaštvom BiH.⁸⁰ Ovi propusti obuhvataju neadekvatne prakse rukovođenja i unutrašnje strukture Posebnog odjela za ratne zločine koji nisu pogodne za efikasno provođenje istraga i progon u predmetima ratnih zločina. Takvi propusti nisu samo uticali na dotadašnji rad institucije, nego su uspostavili neprihvatljive i štetne presedane i radne prakse.

I dok su poduzeti neki pozitivni koraci s ciljem ispunjenja niza preporuka koje je dala Misija u posljednjim izvještajima, još mnogo posla i napora predstoji s ciljem uvođenja i sprovođenja dobrih praksi upravljanja institucijom i rada. Stoga, Misija još jednom poziva rukovodstvo Tužilaštva BiH da provede sve preostale preporuke iz Izvještaja sutkinje Korner iz 2020. godine i tematskog izvještaja iz 2019. godine (*Upravljanje predmetima*) koji se odnose na to tužilaštvo.

79 *Imenovanja nosilaca pravosudnih funkcija*, supra fusnota 72, u kojem se upućuje na Preporuku CM/Rec(2010)12 koju je usvojilo Vijeće Evrope 1. novembra 2010., dostupna na <https://rm.coe.int/cmrec-2010-12-on-independence-efficiency-responsibilities-of-judges/16809f007d> [pristupljeno 26. aprila 2022.], para 44.

80 *Izvještaj sutkinje Korner iz 2020. godine*, supra fusnota 6; *Upravljanje predmetima*, supra fusnota 6; *Izvještaj sutkinje Korner iz 2016. godine*, supra fusnota 6.

Neka od najvažnijih zapažanja i problema koja se obrađuju u ovom poglavlju su:

- Usprkos naletu optimizma izazvanog potpisivanjem sporazumâ o tužilačkoj saradnji između institucija država u regionu i posljedičnih uspjehâ u nekim poznatim predmetima, **regionalna saradnja** bi se eventualno mogla opisati kao **nedosljedna**. Regionalna saradnja u odnosu na predmete ratnih zločina je i dalje osjetljivo pitanje i ispolitizirano pitanje.
- Nepostojanje dosljedne i istinske regionalne saradnje imalo je **značajne negativne posljedice** u smislu privođenja osumnjičenih pravdi: približno **35% neriješenih predmeta** koji čekaju procesuiranje na Tužilaštvu BiH odnose se na osumnjičene koji nisu dostupni pravosudnim organima BiH.

Misija preporučuje:

- Svim međunarodnim i domaćim akterima da preduzmu sve neophodne korake za poboljšanje regionalne saradnje u oblasti procesuiranja predmeta ratnih zločina, između ostalog, i održavanje sastanka na visokom nivou na temu regionalne saradnje.

Strateški cilj VII predviđa unapređenje regionalne saradnje u vezi sa predmetima ratnih zločina. Nažalost, od usvajanja Strategije, izostala je stvarna i dosljedna saradnja. Usprkos naletu optimizma izazvanog potpisivanjem sporazumâ o tužilačkoj saradnji između institucija država u regionu i posljedičnih uspjehâ u nekim poznatim predmetima, regionalna saradnja bi se eventualno mogla opisati kao nedosljedna.

U periodu povećanih napora u unapređenju regionalne saradnje, u 2013. i 2014. godini, BiH i Srbija, Hrvatska i Crna Gora⁸¹ potpisale su protokole kojim se uređuju područja primjene i vrsta podrške koju će tužilaštva uzajamno pružati u predmetima ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida. Svaki od protokola ističe potrebu za tužilačkom saradnjom i razmjenom informacija u istragama i krivičnom gonjenju u ovim predmetima, posebno zbog činjenice da sporazumi o izručivanju između ovih država ne dozvoljavaju izručenje vlastitih državljana u vezi sa ovom kategorijom krivičnih djela.⁸²

Protokoli predviđaju razmjenu „informacija i dokaza o postupcima“ u vezi sa predmetima ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida počinjenih na teritoriji zemlje potpisnice, kada osumnjičeni ima prebivalište u državi kojoj je podnesen zahtjev za dostavljanje

81 Sporazumi između tužilaštava BiH i Srbije, Hrvatske i Crne Gore su skoro identični. *Protokol između Tužilaštva Bosne i Hercegovine i Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije o saradnji u progonu počinitelja krivičnih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida* potpisan je 31. januara 2013.; *Protokol između Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Tužilaštva Bosne i Hercegovine o saradnji u gonjenju počinitelja krivičnih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida* potpisan je 3. juna 2013.; *Protokol između Vrhovnog državnog tužilaštva Crne Gore i Tužilaštva Bosne i Hercegovine o saradnji u gonjenju počinitelja krivičnih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida* potpisan je 29. aprila 2014. godine. Dostupno na: <http://www.tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadržaj&kat=5&id=9&jezik=b> [pristupljeno 8. marta 2022.].

82 Preambula protokola, *supra* fusnota 81.

informacija i ima državljanstvo te države (ili dvojno državljanstvo).⁸³ U protokolima su u opštim crtama predviđene vrste podataka koji će se razmjenjivati, uključujući i dostupne dokaze, podatke o identitetu osumnjičenih te ažuriranje o statusu postupaka koji su u toku i način izvršenja zahtjeva (i u kojem obliku će biti izvršeni), kao i obavezujuće rokove za izvršenje zahtjeva.⁸⁴

Čak i prije potpisivanja protokola, Misija je uočila primjere uspješnog ustupanja predmeta kada osumnjičeni nisu bili dostupni postupajućem sudu u BiH. Na primjer, 2009. godine, Okružno tužilaštvo u Bijeljini ustupilo je Tužilaštvu za ratne zločine Srbije predmet koji se odnosio na četiri srbijanska pripadnika paravojnih jedinica, što je dovelo do podizanja optužnice 2011. godine.⁸⁵ Postupak je okončan osuđujućom presudom na beogradskom sudu.⁸⁶

Neposredno nakon potpisivanja se činilo da protokoli imaju pozitivan uticaj. U zajedničkoj akciji 2014. godine, BiH i Srbija su saradivale na hapšenju i optuživanju 15 osumnjičenih u vezi sa ubistvom 20 civila u masakru u Štrpcima, pri čemu je desetorici optuženih suđeno na Sudu BiH, a petorici u Srbiji.⁸⁷ Hapšenja su uslijedila nakon formiranja zajedničkog istražnog tima, i Tužilaštvo BiH ih je navodila kao primjer „dobre i efikasne saradnje“.⁸⁸

U martu 2015. godine, srbijanske vlasti su na svojoj teritoriji uhapsile osam bivših pripadnika specijalne policijske brigade MUP-a Republike Srpske u vezi sa genocidom u Srebrenici⁸⁹ Hapšenje i optužnica podignuta 2016. godine protiv svih osam optuženih pozdravljeni su kao rezultat uspješne saradnje između BiH i Srbije.⁹⁰

Osjetljiva pitanja i politizacija saradnje na predmetima ratnih zločina došli su još više do izražaja kada su pravosudne vlasti BiH 2021. godine uputile zamolnicu Hrvatskoj za preuzimanje procesuiranja 14 hrvatskih ratnih zapovjednika zbog navodnog počinjenja

83 Član 1. protokola, *supra* fusnota 81.

84 Član 2-23. protokola, *supra* fusnota 81.

85 *Bijeljina I (AA i dr.)*, KTRZ 7/10 – podaci o predmetu na službenoj internet stranici Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije, dostupno na: <https://www.tuzilastvorz.org.rs/sr-lat/predmeti/bijeljina-i> [pristupljeno 8. marta 2022.].

86 *Bijeljina I (AA et al.)*, KTRZ 7/10, *supra* fusnota 85; Balkan Transitional Justice, *Maksimalna kazna za ratni zločin u Bijeljini*, 12. mart 2013., dostupno na: <https://balkaninsight.com/sr/2013/03/12/maksimalna-kazna-za-ratni-zlocin-u-bijeljini/> [pristupljeno 8. marta 2022.].

87 *Štrpci*, KTO-1/15, podaci o predmetu na službenoj internet stranici Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije, dostupno na: <https://www.tuzilastvorz.org.rs/sr-lat/predmeti/%C5%A1trpci> [pristupljeno 8. marta 2022.]; Balkan Transitional Justice, *Optužnica otkriva detalje planiranja otmice iz voza u Štrpcima*, 1. mart 2019., dostupno na: <https://balkaninsight.com/sr/2019/03/01/optuznica-otkriva-detalle-planiranja-otmice-iz-voza-u-strpcima/> [pristupljeno 8. marta 2022.]. Postupak protiv *Luke Dragičevića i dr. (S1 1 K 018711 15 Kr)* je u toku pred Sudom BiH.

88 Tužilaštvo BiH, *Vijesti: Uhapšeni osumnjičeni za ratne zločine u Štrpcima i Višegradu*, 5. decembar 2014. godine, dostupno na: <http://www.tuzilastvobih.gov.ba/?id=2747&jezik=b> [pristupljeno 8. marta 2022.].

89 Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije, *News: Serbia Makes First Arrests of Suspected Srebrenica Gunmen*, 18. mart 2015., dostupno na (samo na engleskom jeziku): <https://www.tuzilastvorz.org.rs/en/news/web-clipping/serbia-makes-first-arrests-suspected-srebrenica-gunmen> [pristupljeno 8. marta 2022.]; The New York Times, *Serbia Arrests Eight Suspected in 1995 Srebrenica Massacre*, 18. mart 2015., dostupno na (samo na engleskom jeziku): <https://www.nytimes.com/2015/03/19/world/europe/srebrenica-massacre.html> (plaća se) [pristupljeno 8. marta 2022.].

90 *Srebrenica/Kravnice*, KTO-02/15, informacije o predmetu su dostupne na službenoj stranici Tužilaštva za ratne zločine Srbije dostupnoj na <https://www.tuzilastvorz.org.rs/en/cases/case-name-srebrenica-kravnice> [pristupljeno 8. marta 2022.]; dok je optužnica dostupna na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/kto_2_15.pdf [pristupljeno 8. marta 2022.]; Balkan Transitional Justice, *Osam osoba uhapšeno u Srbiji zbog zločina u Srebrenici*, 18. mart 2015., dostupno na <https://balkaninsight.com/sr/2015/03/18/sedam-osoba-uhap%C5%A1eno-u-srbiji-zbog-zlo%C4%8Dina-u-srebrenici/> [pristupljeno 12. maja 2022.].

ratnih zločina tokom operacije 'Bljesak'.⁹¹ Zamolnica, koja je izazvala žestoke reakcije, je na kraju odbijena.⁹²

Posljednjih godina je i saradnja sa srbijanskim vlastima bila pod pritiskom, kao posljedica niza hapšenja državljana BiH prilikom prelaska granice sa Srbijom.⁹³ Najnoviji takav slučaj koji se desio 2021. godine, izazvao je burne reakcije u BiH, prije nego što je Tužilaštvo za ratne zločine Srbije podnijelo prijedlog da BiH preuzme krivični postupak protiv osumnjičenog.⁹⁴

U svjetlu ovih izazova, UNDP provodi *Regionalni projekat o ratnim zločinima* kojim se, između ostalog, nastoji unaprijediti prekogranična pravosudna saradnja,⁹⁵ dok je Kancelarija tužioca MRMKS pokušala preuzeti aktivniju ulogu u jačanju regionalne saradnje. Na konferenciji održanoj u Beogradu u maju 2019. godine, glavni tužilac Mehanizma izdao je zajedničku izjavu tužilaštava iz BiH, Srbije, Hrvatske i Crne Gore, ističući potrebu za boljom komunikacijom i saradnjom.⁹⁶ Nakon sličnog sastanka održanog u septembru 2021. godine, najavljeno je da će Tužilaštvo za ratne zločine Srbije ustupiti 26 predmeta pravosudnim organima BiH.⁹⁷

Nepostojanje dosljedne i istinske regionalne saradnje imalo je značajne negativne posljedice u smislu privođenja osumnjičenih pravdi, s obzirom na to da optuženi nisu dostupni postupajućim sudovima, jer obično imaju državljanstvo države iz koje, po zakonu, ne mogu biti izručeni. Posljedice ovakve situacije na procesuiranje predmeta ratnih zločina u BiH su ogromne. Približno 35% neriješenih predmeta koji čekaju procesuiranje na Tužilaštvu BiH

91 Hrvatske oružane snage su 1. maja 1995. godine započele vojnu ofanzivu poznatu pod nazivom Operacija „Bljesak“ u svrhu preuzimanja kontrole nad zapadnom Slavonijom, koja je bila u sklopu Republike Srpske Krajine (RSK). Operacija je završena oko 4. maja 1995. godine, tako što je RSK izgubila kontrolu nad zapadnom Slavonijom, a veliki dio srpskog stanovništva je pobjegao. *Vidjeti Tužilac protiv Milana Martića*, IT-95-11-T, prvostepena presuda, 12. juni 2007., dostupno na: <https://www.icty.org/x/cases/martic/tjug/bcs/070612.pdf> [pristupljeno 8. marta 2022.], paragraf 302.

92 Balkan Transitional Justice, *Prijedlog BiH za procesuiranje hrvatskih generala izaziva kontroverze*, 9. avgust 2021. godine, dostupno na: <https://balkaninsight.com/sr/2021/08/09/prijedlog-bih-za-procesuiranje-hrvatskih-general-a-izaziva-kontroverze/> [pristupljeno 8. marta 2022.]; Vlada Republike Hrvatske, *Vijesti: Vlada odbila zamolnicu Tužiteljstva Bosne i Hercegovine*, 23. septembar 2021., dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/vlada-odbila-zamolnicu-tuziteljstva-bosne-i-hercegovine/33007> [pristupljeno 8. marta 2022.].

93 Tužilaštvo BiH, *Vijesti: Tužilaštvo BiH nije službeno informisano o hapšenju Edina Vranja na osnovu zahtjeva pravosuđa Srbije*, 13. septembar 2021., dostupno na: <https://www.tuzilastvobih.gov.ba/index.php?id=5026&jezik=eb> [pristupljeno 8. marta 2022.]; Balkan Transitional Justice, *U Srbiji uhapšen pripadnik Armije BiH koji se sumnjiči za ratni zločin*, 31. juli 2018., dostupno na: <https://balkaninsight.com/sr/2018/07/31/u-srbiji-uhap%C5%A1en-pripadnik-armije-bih-koji-se-sumnji%C4%8Di-za-ratni-zlo%C4%8Din-07-31-2018/> [pristupljeno 8. marta 2022.]; Balkan Transitional Justice, *Srbija: Određen pritvor osumnjičenom za ratni zločin*, 25. novembar 2019., dostupno na: <https://balkaninsight.com/sr/2019/11/25/srbija-odreden-pritvor-osumnjicenom-za-ratni-zlocin/> [pristupljeno 8. marta 2022.]; Balkan Transitional Justice, *BIRN Fact-Check: Da li su građani BiH nepravedno na meti Srbije za hapšenja zbog ratnih zločina?*, 17. septembar 2021., dostupno na: <https://balkaninsight.com/sr/2021/09/17/birn-fact-check-da-li-su-gradani-bih-nepravedno-na-meti-srbije-za-hapsenja-zbog-ratnih-zlocina/> [pristupljeno 8. marta 2022.].

94 Balkan Transitional Justice, *Srbija će ustupiti predmet Edina Vranja Bosni i Hercegovini*, 14. oktobar 2021., dostupno na: <https://balkaninsight.com/sr/2021/10/14/srbija-ce-ustupiti-predmet-edina-vranja-bosni-i-hercegovini/> [pristupljeno 8. marta 2022.]; Tužilaštvo BiH, *Vijesti: Sastanak najviših zvaničnika Tužilaštva BiH, Republičkog javnog tužilaštva i i Tužilaštva za ratne zločine Srbije održan u Beogradu*, 15. oktobar 2021., dostupno na: <http://www.tuzilastvobih.gov.ba/?id=5068&jezik=b> [pristupljeno 8. marta 2022.].

95 UNDP, *Governance and Peacebuilding: Supporting Transitional Justice*, dostupno na <https://www.eurasia.undp.org/content/rbec/en/home/governance-and-peacebuilding/Rule-of-law-justice-security-human-rights/Supporting-transitional-justice.html> [pristupljeno 20. aprila 2022.].

96 Međunarodni rezidualni mehanizam za krivične sudove (Tužilaštvo), *Zajednička izjava regionalnih tužilaštava za ratne zločine i glavnog tužitelja Mehanizma povodom regionalne konferencije*, 23. maj 2019., dostupno na: <https://www.irmct.org/bcs/novosti/19-06-27-zajedni%C4%8Dka-izjava-regionalnih-tu%C5%BEiteljstava-za-ratne-zlo%C4%8Dine-i-glavnog-tu%C5%BEitelja> [pristupljeno 8. marta 2022.].

97 *Sastanak najviših zvaničnika, supra* fusnota 94; N1, *Serbia Willing to Hand Over War Crimes Cases against 26 BiH citizens to BiH (Srbija spremna ustupiti Bosni i Hercegovini predmete ratnih zločina protiv 26 bh. državljana)*, 14. oktobar 2021., dostupno na (samo na engleskom jeziku): <https://ba.n1info.com/english/news/serbia-willing-to-hand-over-war-crimes-cases-against-26-bih-citizens-to-bih/> [pristupljeno 8. marta 2022.].

odnose se na osumnjičene koji nisu dostupni pravosudnim organima BiH – s tim što će se ovaj procenat vjerovatno samo povećavati, kako se budu okončavali drugi neriješeni predmeti. Isto tako, ovo pitanje utiče na otprilike 38% krivičnih postupaka u postupku pred sudovima u cijeloj BiH. Konkretno, od 245 predmeta u fazi postupka pred sudom u cijeloj BiH na kraju 2021. godine, u ukupno 94 postupaka, 100 optuženih nisu bili dostupni sudovima. Na nekim pravosudnim nivoima u BiH, ova pitanja imala su ogroman uticaj na postizanje pravde. Na primjer, na kraju 2021. godine, samo na Okružnom sudu u Doboju bilo je 20 predmeta koji su čekali na suđenje zbog nedostupnosti optuženog, od ukupno 23 predmeta ratnih zločina pred tim sudom.

Do danas nije predloženo neko adekvatno rješenje za prevazilaženje ovog problema s obzirom na zakonske prepreke izručenju i veliku politizaciju regionalne saradnje. Budući da će ovo pitanje postajati sve izrazitije smanjenjem broja neriješenih predmeta, od ključne je važnosti da vlasti na najvišem nivou u regionu, kao i međunarodna zajednica, ulože dodatne napore za rješavanje ovog problema.

4.2.5 Strateški cilj VIII: Zaštita i podrška žrtvama i svjedocima

Neka od najvažnijih zapažanja i problema koja se obrađuju u ovom poglavlju su:

- Usprkos **postignutom značajnom napretku, sve institucije nemaju neophodne kapacitete i sredstva** za postizanje balansa između pružanja zaštite i podrške svjedocima koji svjedoče na suđenjima i prava optuženog na pravično suđenje. Misija je također primjetila zabrinjavajuće često **kršenje mjera zaštite svjedoka**.
- U odnosu na **ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva** oštećenih, Misija izražava zabrinutost u pogledu propusta (a) organa pravosuđa da suštinski upozna oštećene o mogućnosti podnošenja imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku, (b) tužilaca u pogledu dužnosti prikupljanja dokaza povezanih sa zahtjevom, i (c) sudova da, kada je moguće, dosude imovinskopravne zahtjeve u krivičnom postupku.
- Ipak, Misija **pozdravlja postignuti napredak** Suda BiH i Tužilaštva BiH u pogledu dosuđivanja imovinskopravnog zahtjeva za naknadu nematerijalne štete u nekim predmetima ratnih zločina.

Misija preporučuje:

- Izvršnim i zakonodavnim vlastima da osiguraju da sva tužilaštva i sudovi u BiH imaju potrebno osoblje, opremu i prostorije za djelotvorno i pravično procesuiranje predmeta ratnih zločina, između ostalog i u vezi sa podrškom i zaštitom svjedoka.
- Sudu BiH i Tužilaštvu BiH da osiguraju da se ispune sve zakonom propisane obaveze u predmetima ratnih zločina u vezi sa ostvarivanjem imovinskopravnih zahtjeva u krivičnom postupku, uključujući tu i upoznavanje oštećenih sa njihovim pravima, prikupljanje dokaza za potkrepljivanje imovinskopravnih zahtjeva, provođenje istrage o finansijskom stanju osumnjičenih, odnosno optuženih i dosuđivanje zahtjeva kada postoji pouzdan osnov za potpuno ili djelimično presuđenje.

Kontekst

Svjedoci predstavljaju okosnicu dokaznog postupka u svakom krivičnom predmetu. Iskaz svjedoka predstavlja najvažniji, a ponekad i jedini dokaz u postupku u predmetima ratnih zločina. Spremnost i sposobnost svjedoka da svjedoče u tim predmetima imaju direktan uticaj na uspjeh krivičnog gonjenja i, konačno, na donošenje osuđujuće presude. S druge strane, način postupanja pravosudnih organa prema žrtvama i svjedocima u ogromnoj mjeri utiče na njihovu odluku hoće li uopšte učestvovati u krivičnom postupku.

Međutim, postoji niz faktora koji mogu uticati na iskaz svjedoka u ovim predmetima. Više od 25 godina nakon završetka oružanog sukoba u BiH, svjedocima je još uvijek teško da prikupe psihičku snagu potrebnu za davanje vjerodostojnog iskaza u krivičnom postupku. Često postoji opasnost od retraumatizacije tokom tog procesa; posebno kada se radi o žrtvama ili svjedocima seksualnog nasilja. Osim toga, svjedoci često ne žele svjedočiti iz straha od susreta sa počiniteljem krivičnog djela u sudnici ili zbog straha od osvete. Svjedoci također mogu biti žrtve zastrašivanja i, kao posljedica toga, mogu promijeniti svoj iskaz. Drugi jednostavno više nemaju povjerenja u pravosudni sistem.

Nedostatak podrške svjedocima, odgovarajućih prostorija za svjedoke na sudovima i tehničke opreme također može uticati na sposobnost suda da uspostavi ravnotežu između prava optuženog i interesa svjedoka. U skladu s tim, zaštita i podrška svjedocima je jedan od stubova Strategije čiji je ključni cilj da se osigura zaštita, podrška i ravnopravan tretman svih žrtava i svjedoka u postupcima u predmetima ratnih zločina pred sudovima u BiH.⁹⁸

U izvještaju iz 2010. godine, Misija je iznijela pregled rezultata praćenje postupaka u predmetima ratnih zločina, uključujući i potrebu za primjenom sveobuhvatnih mjera za zaštitu svjedoka u pravosudnim institucijama u BiH, nepostojanje podrške svjedocima u tužilaštvima i sudovima u entitetima te negativne posljedice višestrukog davanja iskaza.⁹⁹

U proteklih deset godina, Misija je uočila značajno unapređenje kapaciteta (posebno u entitetima) institucija za efikasnu primjenu mjera za zaštitu svjedoka. Ti povećani kapaciteti su bili uglavnom rezultat donatorske pomoći, uključujući IPA projekte koje je finansirala EU i Projekt za podršku svjedocima UNDP-a.¹⁰⁰

Kapaciteti za podršku i zaštitu svjedoka

U vrijeme pisanja ovog Izvještaja, a prema saznanjima Misije, svi sudovi koji inače procesuiraju predmete ratnih zločina, sa izuzetkom Kantonalnog suda u Odžaku, imaju odgovarajuće kapacitete i opremu za primjenu tehničkih mjera za zaštitu svjedoka. Ta oprema podrazumijeva tehničke uređaje za prenos i distorziju slike i zvuka u svrhu zaštite identiteta svjedoka.

98 *Revidirana strategija, supra* fusnota 19, Strateški cilj VIII/h; *Državna strategija, supra* fusnota 13, Strateški cilj VIII/h.

99 OSCE, *Zaštita i podrška svjedoka u predmetima ratnih zločina u Bosni i Hercegovini: Prepreke i preporuke godinu dana nakon usvajanja Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina* (Sarajevo, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, 2010.), dostupno na: <https://www.osce.org/files/e/4/118894.pdf> [pristupljeno 8. marta 2022.], str. 11-22.

100 Kroz ovu pomoć stvoreni su tehnički uslovi za primjenu mjera za zaštitu svjedoka, uključujući i rekonstrukciju sudnica, obezbjeđivanje tehničke opreme, izgradnju prostorija za svjedoke i zapošljavanje većeg broja službenika za podršku svjedocima u tužilaštvima.

Međutim, još uvijek su prisutni neki nedostaci. Naprimjer, na Kantonalnom sudu u Zenici još uvijek ne postoji odvojeni ulaz za svjedoke kako bi se zaštitio njihov identitet i izbjegao susret sa optuženim. Na Kantonalnom sudu u Goraždu nema dovoljno velike sudnice u kojoj bi se mogla održavati ročišta na kojima može prisustvovati veći broj osoba, pa se zbog toga glavni pretresi sa više optuženih održavaju na Općinskom sudu u Goraždu, koji, zauzvrat, nema tehničku opremu potrebnu za zaštitu svjedoka.

Kada je u pitanju podrška svjedocima, u posljednjih deset godina angažuju se službenici za podršku svjedocima na sve više pravosudnih institucija, sa izuzetkom institucija u Bijeljini, Goraždu i Livnu.¹⁰¹ U Bijeljini, u pokušaju da se ovaj nedostatak ispravi, Okružni sud i Tužilaštvo potpisali su protokol o saradnji sa Mrežom za podršku svjedoka iz Bijeljine, koja je osnovana 2016. godine, u svrhu pružanja podrške žrtvama i svjedocima u predmetima ratnih zločina. Nažalost, formiranje mreže donijelo je ograničene rezultate i, u nekoliko predmeta, žrtve i svjedoci davali su iskaze uz nedovoljnu ili nikakvu psihološku podršku.¹⁰²

Uvidjevši da u BiH ne postoji sistemska mreža koja bi koristila najbolje prakse službenikâ za podršku svjedocima, projekt Misije, kojeg finansira EU, pod nazivom *Projekt za praćenje predmeta ratnih zločina*, u saradnji sa Odjelom za podršku svjedocima Suda BiH, od prve polovice 2021. godine pruža stalnu podršku formiranju mreže službenika za podršku svjedocima. U tu podršku spada i organizacija tromjesečnih koordinacijskih sastanaka za službenike za podršku svjedocima sa svih sudova i tužilaštava u BiH. Sastanke realizuje Koordinacijski komitet koji se sastoji od predstavnika odjela za podršku svjedocima iz institucija na državnom i na nivou entiteta i Brčko distrikta. Svrha ovih koordinacijskih sastanaka je unapređenje saradnje i ujednačavanje prakse službenika za podršku svjedocima, u skladu sa ciljevima Revidirane strategije. Oni također omogućavaju službenicima za podršku svjedocima da razgovaraju o konkretnim potrebama i problemima koji se javljaju u praksi, kao i u svrhu poboljšanja saradnje sa organizacijama civilnog društva koje se bave pružanjem podrške svjedocima. Koordinacijski komitet je saradivao i sa Projektom za praćenje predmeta ratnih zločina s ciljem ispunjavanja konkretnih potreba Službenika za podršku svjedocima kroz realizaciju obuka iz specifičnih oblasti.

Svi sudovi u BiH bi trebali imati potrebne prostorije i ostale resurse koji omogućavaju postizanje ravnoteže između pružanja zaštite i podrške svjedocima koji daju iskaze na sudu i prava optuženih na pravično suđenje. Jednaki resursi u svim institucijama pružit će sigurnost svjedocima bez obzira gdje u BiH se vodi postupak i omogućiti im da ne moraju putovati izvan svog mjesta boravka radi davanja iskaza na sudu, što može povećati stres koji već osjećaju. Također je i dalje od ključne važnosti da se učine dodatni napor da se osigura da žrtve i svjedoci dobiju prave informacije o svojim pravima i o cijelom procesu tako da ga mogu razumjeti i znati šta se očekuje od njih.¹⁰³

101 U vrijeme izrade ovog Izvještaja, sljedeće institucije su imale službenika za podršku svjedocima u stalnom radnom odnosu: Sud BiH, Tužilaštvo BiH, Okružni sud u Banjaluci, Kantonalni sud u Bihacu, Kantonalno tužilaštvo Unsko-sanskog kantona, Osnovni sud Brčko distrikta BiH, Okružno javno tužilaštvo u Istočnom Sarajevu, Kantonalno tužilaštvo Hercegovačko-neretvanskog kantona, Okružno javno tužilaštvo u Prijedoru, Kantonalni sud u Sarajevu, Kantonalno tužilaštvo Kantona Sarajevo, Kantonalno tužilaštvo Srednjobosanskog kantona, Kantonalni sud u Novom Travniku, Okružno javno tužilaštvo u Trebinju, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona, Kantonalni sud u Zenici i Kantonalno tužilaštvo Zeničko-dobojskog kantona.

102 Mirko Lukić, Okružni sud u Bijeljini, 12 0 K 003572 13 K; Radosav Milovanović, Okružni sud u Bijeljini, 12 0 K 0005012 15 K; Ostoja Minić i dr., Okružni sud u Bijeljini, 12 0 K 000929 10 K.

103 Misija je uočila jedno posebno pitanje koje se odnosi na zaštićene svjedoke koji naizgled ne znaju da se njihov identitet mora otkriti odbrani, u skladu sa članom 12(8) Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, Službeni glasnik BiH, 3/03, 21/03, 61/04 i 55/05 (Zakon o zaštiti svjedoka), koji predviđa sljedeće: „Otkrit će se dovoljno detalja kako bi se odbrana pripremila za ispitivanje svjedoka. Podaci moraju biti otkriveni najkasnije u vrijeme kada svjedok daje iskaz na glavnom pretresu“.

Nepostojanje sveobuhvatnog mehanizma za praćenje određenih mjera zaštite

U velikom broju predmeta ratnih zločina koji se procesuiraju na sudovima u BiH činjenični obrasci i dokazi se preklapaju što za posljedicu ima da neki svjedoci moraju dati iskaz više puta. Takva situacija nerijetko dovodi do sistemskog prekida u zaštiti svjedoka, posebno u slučaju kada se zaštitne mjere provode u jednom predmetu, ali ne i u narednim postupcima u kojima isti svjedok daje iskaz.

Na primjer, u jednom posebno problematičnom predmetu¹⁰⁴ identitet žrtve je otkriven u optužnici. Iako je oštećeni dao iskaz pod pseudonimom pred Sudom BiH u jednom drugom predmetu, ta mjera zaštite nije korištena nakon ustupanja predmeta sudu u entitetu. U istom predmetu, u sklopu izvođenja dokaza odbrane na ročištu otvorenom za javnost, pročitani su iskazi dati u fazi istrage te je tako otkriven identitet dvaju žrtava seksualnog nasilja, a identitet i detalji iskaza koji je dao jedan svjedok su kasnije objavljeni u medijima.

Osim propusta tužioca koji je vodio istragu da uzme u obzir i zaštitu interese žrtava, ovaj predmet također ilustruje sistemski nedostatak u zaštiti svjedoka u BiH: naime, ne postoji centralizovani mehanizam ili sistem za evidentiranje zaštićenih svjedoka u BiH koji bi omogućio tužiocima da osiguraju da se zaštitne mjere određene ugroženom svjedoku u jednom postupku provode i u budućim postupcima.

Obim i preklapanje mnogih predmeta ratnih zločina zahtjeva da se hitno preduzmu koraci za unapređenje koordinacije i dosljedne primjene i poštivanja mjera zaštite na svim nivoima pravosuđa u BiH. Ovo je još važnije u svjetlu nedavnog povećanja broja ustupljenih predmeta, gdje je, kao što je pokazao primjer iznad, rizik od grešaka još veći.

Provođenje mjera za zaštitu svjedoka

Zakoni o krivičnom postupku (ZKP) predviđaju opšte mjere za zaštitu svjedoka tokom postupka pred sudom,¹⁰⁵ dok posebni zakoni o zaštiti svjedoka u BiH propisuju konkretnije mjere koje se mogu primijeniti u svrhu zaštite svjedoka, kao i uslove za njihovu primjenu.¹⁰⁶ U svom izvještaju iz 2010. godine, Misija je dokumentovala niz ozbiljnih slučajeva kršenja mjera za zaštitu svjedoka te zagovarala da se poveća sveukupna zaštita svjedoka te dalju primjenu mjera za zaštitu svjedoka u skladu sa zakonima za zaštitu svjedoka.¹⁰⁷ Od tada su pravosudne institucije postigle značajan napredak u pravcu bolje zaštite svjedoka, posebno u entitetima i Brčko distriktu.¹⁰⁸

104 Misija je izostavila naziv predmeta u svrhu zaštite identiteta žrtve, odnosno svjedoka.

105 *Vidjeti*, na primjer, član 235. (Isključenje javnosti), 264. (Posebna pravila o dokazima u slučajevima seksualnih delikata), 267. (Zaštita svjedoka od vrijeđanja, prijetnji i napada), 273. (Izuzeci od neposrednog sprovođenja dokaza) ZKP BiH i odgovarajuće odredbe u Zakonima o krivičnom postupku FBiH, RS i BDBiH.

106 Član 3., 5(a)-13, *Zakon o zaštiti svjedoka*.

107 *Zaštita i podrška svjedoka*, *supra* fusnota 99, str. 11-17, 23.

108 *Vidjeti*, na primjer, *Nežad Kabrimanović*, Kantonalni sud u Tuzli, predmet broj 03 0 K 012639 14 K; *Fikret Mrkonjić*, Kantonalni sud u Tuzli, predmet broj 03 0 K 014257 16 K; *Josip Relota*, Kantonalni sud u Novom Travniku, predmet broj 06 0 K 007724 14 K; *Mirsad Tabirović*, Kantonalni sud u Mostaru, predmet broj 011 751 15 K; *Marinko Petrović*, Kantonalni sud u Mostaru, predmet broj 07 0 K 011525 15; *Branislav Ninković*, Okružni sud u Doboju, predmet broj 13 0 K 002084 13 K; *Milorad Tadić*, Okružni sud u Banjaluci, predmet broj 009343 12 K; *Duško Dabetić*, Kantonalni sud u Sarajevu, predmet broj 09 K 023862 15 K (iako su im dodijeljene mjere zaštite, svjedoci su davali iskaz bez podrške).

Misija je uočila, generalno govoreći, dosljednu i pozitivnu praksu pred sudovima u BiH u pogledu potrebnog isključenja javnosti tokom glavnog pretresa,¹⁰⁹ pri čemu sudovi, generalno govoreći, osiguravaju poštovanje ravnoteže između zaštite svjedoka i, kroz poštovanje načela javnosti postupka te prava optuženih. U skladu sa zakonima o krivičnom postupku, javnost može biti isključena samo u određenim okolnostima, između ostalog, radi zaštite interesa maloljetnog lica ili svjedoka, na osnovu obrazložene i javno objavljene odluke.¹¹⁰ Kao pozitivni primjer, može se navesti, najprije, predmet *Bundalo i dr.*, u kojem je Sud BiH osigurao da sva ročišta budu javna, osim kada se govorilo o identitetu žrtava silovanja, a zaštićeni svjedoci su davali svoje iskaze iz odvojene prostorije uz korištenje uređaja za distorziju slike i zvuka, a Sud je i dodatno zaštitio njihov identitet zabranivši objavljivanje ličnih podataka.¹¹¹ Sličan pristup zauzet je i u predmetu *Vlahović*, jednom od najsloženijih predmeta procesuiranih na državnom nivou.¹¹²

Značajan izuzetak predstavlja Okružni sud u Bijeljini. U jednom predmetu¹¹³, tužilaštvo i sud nisu preduzeli mjere za isključenje javnosti za vrijeme saslušanja žrtve silovanja, dok je druga svjedokinja u istom predmetu, koja je bila maloljetna u vrijeme počinjenja djela i bila i sama žrtva seksualnog nasilja, dala iskaz o silovanju na ročištu otvorenom za javnost, pred medijima. Na sličan način, u jednom drugom predmetu¹¹⁴ javnost nije bila isključena dok je tužilac čitao optužnicu, u kojoj je otkriven identitet dviju žrtava silovanja. Možda još i veću zabrinutost izaziva činjenica da su identitet žrtava i detalji o silovanju naknadno objavljeni na internet stranici Okružnog tužilaštva, koje je zatim preuzelo nekoliko elektronskih medija.

*Kršenje mjera zaštite*¹¹⁵

Otkrivanje podataka o identitetu zaštićenog svjedoka podliježe krivičnim sankcijama.¹¹⁶ Ipak, Misija je uočila zabrinjavajuće često kršenje mjera zaštite što je dovodilo do otkrivanja, uključujući i u optužnicama, podataka o zaštićenim svjedocima, otkrivanje mjesta boravka ili detalja iz drugih predmeta u kojima je zaštićeni svjedok svjedočio, i u BiH i pred MKSJ-om. U septembru 2020. godine, Tužilaštvo BiH iniciralo je istragu protiv nekoliko medijskih kuća u Republici Srpskoj koje su okrile identitet zaštićenog svjedoka koji je dao iskaz 2017. godine pred Sudom BiH.

Nažalost, i drugi svjedoci, stranke u postupku pred sudom (između ostalog i zbog neadekvatnih pouka suda) i čak, u jednom predmetu, predsjedavajući sudskog vijeća, krše mjere zaštite u sudnicama. U jednom predmetu, tužilac je podigao optužnicu prije nego što je Sud BiH donio odluku po prijedlogu o ukidanju mjera zaštite (iako dva svjedoka kojima su dodijeljeni pseudonimi nisu imali ništa protiv davanja iskaza bez mjera zaštite).

109 *Vidjeti*, na primjer, *Predrag Đuronić*, Kantonalni sud u Sarajevu, predmet broj 09 0 K 02246 15 K; *Asim Kadić*, Kantonalni sud u Zenici, predmet broj 04 0 K 005141 12 K; *Dragan Živković*, Osnovni sud Brčko distrikta, predmet broj 96 0 K083428 14; *Milan Komad*, Okružni sud u Istočnom Sarajevu, predmet broj 14 0 K 002880 15 K; *Duško Dabetić*, Kantonalni sud u Sarajevu, predmet broj 09 K 023862 15 K.

110 Član 235. i 237., ZKP BiH; član 250. i 252., ZKP FBiH; član 251., ZKP RS; član 235. i 237. ZKP BDBiH.

111 *Ratko Bundalo i dr.*, Sud BiH, predmet broj X-KR-07/419, Prvostepena presuda, 21. decembar 2009, str. 13, 36-38.

112 *Veselin Vlahović*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 004659 11 Kri, Prvostepena presuda, 29. mart 2013., str. 336-342.

113 Misija je izostavila naziv predmeta radi zaštite identiteta žrtve, odnosno svjedoka.

114 Misija je izostavila naziv predmeta radi zaštite identiteta žrtve, odnosno svjedoka.

115 U ovom Odjeljku Misija je izostavila nazive relevantnih predmeta radi zaštite svjedoka i žrtava.

116 Član 240., KZ BiH; član 352., KZ FBiH; član 338., KZ RS; član 346., KZ BD BiH.

Nedosljednost u postupanju u slučaju prijetnji, zastrašivanja i podmićivanja

Misija je također upoznata sa slučajevima u kojima su se pred sudom iznosile tvrdnje o prijetnjama,¹¹⁷ ucjenjivanju¹¹⁸ i podmićivanju svjedoka.¹¹⁹ Prema saznanjima Misije, istrage su pokrenute u samo malom broju slučajeva.¹²⁰ Propust da se odgovori na prijetnje ili djela zastrašivanja, a uopštenije govoreći, nedosljedan i nesistemski pristup takvim incidentima, suštinski podriva zaštitu svjedoka.¹²¹

Primjena odgovarajućih mjera zaštite je od ključne važnosti za osiguranje iskaza ugroženih svjedoka i sticanje povjerenja u pravosuđe. Institucije u BiH moraju usvojiti pristup nulte tolerancije kada je u pitanju podrivanje mjera zaštite i osigurati da se u postupcima i u dokumentima dostupnim javnosti primjenjuju najviši standardi povjerljivosti. Isto tako, pravosudne institucije moraju ozbiljno shvatiti svako kršenje (ili potencijalno kršenje) mjera zaštite i preduzeti proaktivne korake da bi se ono spriječilo i da bi se osiguralo da se kazne odgovorni.¹²² Pravosudne institucije u BiH također moraju adekvatno odgovoriti na prijetnje svjedocima i pokušaje da ih se podmiti, kako bi se povećao njihov osjećaj sigurnosti i spriječili pokušaji vršenja uticaja na njih. Krivične istrage i gonjenja se moraju inicirati kada je to primjereno, a rukovodeće osoblje pravosudnih institucija mora staviti do znanja kolika je važnost ovih pitanja interno, kako bi se osigurali adekvatni odgovori.

Imovinskopравни zahtjevi u krivičnim postupcima pred sudovima u BiH

Brojni međunarodni instrumenti predviđaju pravo na pravni lijek pojedinaca čija su prava i slobode prekršeni.¹²³ U domaćem zakonodavstvu, s druge strane, pravo oštećene strane na podnošenje zahtjeva za odšetu u sklopu krivičnog postupka (pravo na ostvarivanje imovinskopavnog zahtjeva) propisano je svim zakonima o krivičnom postupku na snazi u BiH. Zakonima se propisuje detaljan postupak u postupanju po takvim zahtjevima, koji mogu obuhvatati i materijalnu i nematerijalnu štetu (npr. za pretrpljenu duševnu bol) nastalu kako posljedica krivičnog djela.¹²⁴ Tužilac mora obavijestiti žrtve o njihovom pravu kao oštećenih na podnošenje imovinskopavnog zahtjeva,¹²⁵ a sud, prilikom razmatranja sporazuma o

117 Vidjeti, na primjer, Vahid Hadrović, Kantonalni sud u Zenici, predmet broj 04 0 K 004934 13 K 2; Redžo Balić, Kantonalni sud u Mostaru, predmet broj 070 K 012253 15 K; Branko Pudić, Osnovni sud Brčko distrikta, predmet broj 96 0 K 039051 12 K.

118 Miroslav Pijunović, Okružni sud u Doboju, predmet broj 130 K 002141 12 K.

119 Asmir Tatarević i Armin Omazić, Osnovni sud Brčko distrikta, predmet broj: 96 0 K 039065 12 K.

120 Milenko Krsmanović, Okružni sud u Istočnom Sarajevu, predmet broj 14 0 K 002707 16 K 2 (iako treba primijetiti da je u ovom slučaju prijetnja protiv svjedoka otkrivena slučajno u kontekstu drugog postupka koji se vodi); Dragan Šekarić, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 014550 14 Kri.

121 Prema Vijeću Evrope, djela zastrašivanja svjedoka trebaju biti kažnjiva bilo u skladu sa posebnom krivičnom odredbom ili u sklopu odredbe kojom se uređuju nezakonite prijetnje, vidjeti Vijeće Evrope, Rec. (2005) 9 Vijeća Evrope o zaštiti svjedoka i saradnika s pravosudnim sistemom, 20. april 2005., dostupno na (samo na engleskom jeziku): https://www.coe.int/t/dg1/legalcooperation/economiccrime/organisedcrime/Rec%20_2005_9.pdf [pristupljeno 19. marta 2022.], paragraf 3.

122 Član 236(3), ZKP BiH; član 252., ZKP FBiH; član 252(3), ZKP RS; član 236(3), ZKP BDBiH; član 24(2), Zakon o zaštiti svjedoka.

123 Na primjer, član 2(3) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima izričito propisuje da svaka osoba ima pravo na pravni lijek u slučaju kršenja prava priznatih Paktom. Član 14(1) Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni obavezuje zemlje potpisnice da u svom pravnom sistemu garantuje žrtvi nekog akta torture pravo dobijanja naknade i pravednog i odgovarajućeg obeštećenja. Članom 13. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama propisuje se da svako kome su povrijeđena prava i slobode ima pravo na djelotvoran pravni lijek.

124 Glava XVII ZKP BiH; Glava XVII ZKP FBiH; Glava XII ZKP RS; Glava XVII ZKP BDBiH.

125 Član 35(2)(g) i 86(10), ZKP BiH; član 45(2)(g) i 100(10) ZKP FBiH; član 43(2)(e) i 151(10) ZKP RS; član 35(2)(g) i 86(10) ZKP BDBiH.

priznanju krivice mora osigurati da je svakom oštećenom pružena mogućnost da se izjasni pred tužiocem o imovinskopravnom zahtjevu.¹²⁶ Tužilac je dužan da prikupi dokaze o imovinskopravnom zahtjevu, a sud da odluči po zahtjevu ako se time „ne bi znatno odugovlačio krivični postupak“.¹²⁷ Ukoliko sud utvrdi da bi se razmatranjem imovinskopavnog zahtjeva znatno odugovlačio postupak ili da dokazi ne pružaju pouzdan osnov za (potpuno ili djelimično) presuđenje, Sud će oštećenog uputiti da imovinskopravni zahtjev u cjelini može da ostvaruje u parničnom postupku.¹²⁸

Usprkos ovim zakonskim obavezama, Misija je više puta izrazila svoju zabrinutost u vezi sa propustom (a) nosilaca pravosudnih funkcija da pouče oštećene o njihovom pravu da podnesu imovinskopravni zahtjev u sklopu krivičnog postupka, (b) tužioca da prikupi dokaze u korist zahtjeva, i (c) sudova da odluče o imovinskopravnom zahtjevu u krivičnom postupku, kada je to moguće.¹²⁹

Misija je uočila da u većini predmeta ratnih zločina pred sudovima u BiH u kojima je oštećena stranka podnijela imovinskopravni zahtjev, nije donesena odluka o obeštećenju oštećenog za nematerijalnu štetu, nego ih je sud uputio na parnični postupak. Najčešći razlog za upućivanje oštećenih na parnični postupak je bio to što bi razmatranje zahtjeva, odnosno utvrđivanje činjenica u vezi sa iznosom zahtjeva znatno produžilo trajanje sudskog postupka.¹³⁰ Osim toga, sudovi su utvrdili u nekim predmetima da je imovinskopravni zahtjev neodređen i neprecizan,¹³¹ ili da podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov ni za potpuno ni za djelimično presuđenje.¹³² U jednom predmetu, sud je naveo da tužilaštvo nije izvršilo svoju dužnost prikupljanja dokaza o imovinskopravnom zahtjevu.¹³³ U jednom drugom predmetu, Sud BiH nije dao nikakvo obrazloženje.¹³⁴

125 Član 35(2)(g) i 86(10), ZKP BiH; član 45(2)(g) i 100(10) ZKP FBiH; član 43(2)(e) i 151(10) ZKP RS; član 35(2)(g) i 86(10) ZKP BDBiH.

126 Član 231(6)(e) ZKP BiH; član 246(6)(e) ZKP FBiH; član 246(6)(e) ZKP RS; član 231(6)(e) ZKP BDBiH.

127 Član 193, 195, 197 i 198 ZKP BiH; član 207, 209, 211 i 212 ZKP FBiH; član 103, 105, 107 i 108 ZKP RS; član 193, 195, 197 i 198 ZKP BDBiH.

128 Član 193 i 198 ZKP BiH; član 207 i 212 ZKP FBiH; član 103 i 108 ZKP RS; član 193 i 198 ZKP BDBiH.

129 OSCE, *Borba protiv krivičnih djela počinjenih iz mržnje: Analiza incidenata motiviranih predrasudama u Bosni i Hercegovini, sa preporukama* (Sarajevo, Misija OSCE-a u BiH, 2012.), dostupno na: <https://www.osce.org/bih/107255> [pristupljeno 21. marta 2022.], str. 39-40; OSCE, *Krivična odgovornost i sankcioniranje počinilaca nasilja u porodici: Analiza i preporuke o krivičnopravnim sankcijama u predmetima nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini* (Sarajevo, Misija OSCE-a u BiH, 2011.), dostupno na: <https://www.osce.org/bih/106970> [pristupljeno 21. marta 2022.], str. 25; *Procesuiranje predmeta u skladu sa pravilom 11 bis, supra* fusnota 11, str. 20-22; *Postižanje pravde, supra* fusnota 4, str. 83-87; OSCE, *Postižanje pravde za žrtve trgovine ljudima: Odgovor krivičnopravnog sistema Bosne i Hercegovine, sa preporukama* (Sarajevo, Misija OSCE-a u BiH, 2021.), dostupno na: https://www.osce.org/files/f/documents/6/f/509345_0.pdf [pristupljeno: 24. marta 2022.], str. 45-49.

130 *Vidjeti*, na primjer, *Ratko Bundalo i dr., supra* fusnota 111, str. 239; *Simo Stupar*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 030715 18 Kri, prvostepena presuda, 15. maja 2021., paragrafi 382-383 (u prvostepenoj presudi i potvrđeno u drugostepenoj, 10 oštećenih koji su podnijeli imovinskopravni zahtjev upućeno je na parnični postupak).

131 *Hajrudin Dedić*, Kantonalni sud u Zenici, predmet broj 04 0 K 002917 12 K, prvostepena presuda, 10. decembar 2015., str. 26; *Asim Kadić*, Kantonalni sud u Zenici, predmet broj 04 0 K 005141 12 K, prvostepena presuda, 6. februara 2014., str. 13; *Boro Kuburić i Radmilo Banjac*, Kantonalni sud u Bihacu, predmet broj K 008669 14, prvostepena presuda, 26. februara 2015., str. 17; *Milovan Karakaš*, Kantonalni sud u Bihacu, predmet broj No. 01 0 K 011777 16 K, prvostepena presuda, 19. maja 2017., str. 13; *Miladin Tošić i dr.*, Osnovni sud Brčko distrikta, predmet broj 96 0 K 024956 11 K, prvostepena presuda, 17. aprila 2015, paragraf 153; *Marinko Petrović*, Kantonalni sud u Mostaru, predmet broj 07 0 K 011525 15, prvostepena presuda, 5. oktobra 2015., str. 37.

132 *Ivan Zelenika i dr.*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 009124 12 Kri, prvostepena presuda, 14. aprila 2015., paragrafi 955-956; *Saša Baričević*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K00347212 Kžk, prvostepena presuda, 9. novembar 2011., paragraf 261; *Slavko Bilbija*, Kantonalni sud u Bihacu, predmet broj 01 0 K 008473 14 K, prvostepena presuda, 3. jula 2014., str. 13; *Ilija Pavić*, Vrhovni sud Federacije BiH, predmet broj 10 0 K 002018 15 Kžk, drugostepena presuda, 26. novembra 2015, str. 10; *Ramiz Avdović i dr.*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 008241 11 Kri, prvostepena presuda, 26. februara 2016., paragrafi 454, 558, 563; *Mubidin Bašić i Mirsad Šijak*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 007209 12 Kri, prvostepena presuda, 18. januara 2013., paragraf 364.

133 *Ivan Zelenika i dr.*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 009124 12 Kri, drugostepena presuda, 22. septembar 2016., paragrafi 241-242.

134 *Dragoja Zmijanac*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 020448 15 Kri, prvostepena presuda, 28. novembar 2016, str. 5.

Međutim, Misija također primjećuje i pozdravlja postignuti napredak, posebno na Sudu BiH i Tužilaštvu BiH, u presuđivanju imovinskopravnih zahtjeva za naknadu nematerijalne štete u krivičnom postupku u predmetima ratnih zločina.¹³⁵ U posljednjih nekoliko godina, u više predmeta koji su uključivali seksualno nasilje počinjeno za vrijeme oružanog sukoba, Tužilaštvo BiH je ispunilo svoju zakonsku obavezu prikupljanja dokaza u korist imovinskopravnog zahtjeva, a potom je Sud BiH dosudio naknadu štete oštećenim strankama u krivičnom postupku.¹³⁶ Osim toga, u nekoliko predmeta, Tužilaštvo BiH učinilo je dodatne napore u prikupljanju informacija u vezi sa imovinom optuženog, tako omogućivši oštećenom da podnese prijedlog za privremene mjere osiguranja imovinskopravnog zahtjeva, koji je Sud BiH prihvatio.¹³⁷ Takva praksa pomaže u sprečavanju optuženog da svoju imovinu otuđi, prikrije ili na drugi način s njom nedozvoljeno raspolaže. Nažalost, takvo postupanje još uvijek nije pravilo i još uvijek postoje slučajevi u kojima tužioc propuste da obavijeste oštećene o njihovim pravima ili propuste da prikupe dokaze u korist imovinskopravnog zahtjeva ili u vezi sa finansijskom situacijom osumnjičenog ili optuženog.

Nadalje, u nekoliko je predmeta Sud BiH primjenjivao Orijentacione kriterije Građanskog odjeljenja Vrhovnog suda FBiH prilikom odlučivanja o imovinskopravnim zahtjevima.¹³⁸ Ove presude ukazuju na nedosljednost prakse kada je u pitanju visina obeštećenja i na potrebu da Sud BiH razmotri usvajanje svojih vlastitih orijentacionih kriterija koji bi trebali biti ujednačeni sa kriterijima vrhovnih sudova RS i FBiH. Očigledno je, kada se usporede predmeti, da se dodjeljuju obeštećenja različite visine za isti procenat smanjenja životnih aktivnosti, odnosno da se veća naknada dosuđuje za manji procenat nanesene štete, budući da se nedosljedno primjenjuju kriteriji.¹³⁹

Međutim, Misija također uočava i, s oprezom, pozdravlja određene nove prakse pred sudovima u RS i FBiH. Kantonalno tužilaštvo u Travniku i Okružno javno tužilaštvo u Doboju prikupilo je dokaze u korist imovinskopravnih zahtjeva, što je rezultiralo time da su postupajući sudovi dosudili naknadu štete oštećenom u krivičnom postupku (iako samo djelimično u dva predmeta, a za ostatak zahtjeva su upućeni na parnični postupak).¹⁴⁰ Također, u jednom predmetu je Okružno javno tužilaštvo u Banjaluci prikupilo dokaze za

135 Za dodatnu analizu ovog pitanja, vidjeti TRIAL International, Vive Žene & Global Survivors Fund, *Bosnia and Herzegovina Study on Opportunities for Reparations for Survivors of Conflict-Related Sexual Violence: We Raise Our Voices* (Sarajevo, Trial International, Vive Žene, Global Survivors Fund, 2022), dostupno na (samo na engleskom jeziku): <https://trial.ba/wp-content/uploads/2022/03/Bosnia-and-Herzegovina-study-on-opportunities-for-reparations-for-survivors-of-conflict-related-sexual-violence-%E2%80%94We-raise-our-voices.pdf> [pristupljeno 10. marta 2022], str. 62-64.

136 *Saša Cvetković*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 023242 17 Kri, prvostepena presuda, 22. marta 2019., paragrafi 292-329; *Krsto Dostić*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 019771 15 Kri, prvostepena presuda, 6. oktobra 2016., paragrafi 263-300; *Miroslav Perić*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 026886 17 Kro, prvostepena presuda, 19. decembar 2017., paragraf 67; *Slavko Savić*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 017213 14 Kri, prvostepena presuda, 29. juni 2015., paragrafi 382-424; *Bosiljko Marković i Ostoja Marković*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 012024 14 Kri, prvostepena presuda, 24. juna 2015., paragrafi 232-265; *Milomir Davidović*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 005151 18 Kri, prvostepena presuda, 27. februara 2019., paragrafi 235-265; *Vuk Ratković*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 024032 18 Kri, prvostepena presuda, 24. juni 2015., paragrafi 248-275; *Mato Baotić*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 020032 15 Kri, prvostepena presuda, 9. decembra 2016., paragrafi 228-261; *Adil Vojčić i Bekir Mešić*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 012506 14 Kri, prvostepena presuda, 16. marta 2016., paragrafi 332-362; *Radovan Paprica i Slavko Ognjenović*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 033539 19 Kri, prvostepena presuda, 3. decembra 2020., paragrafi 337 i 351, drugostepena presuda, 8. juni 2021., paragrafi 98-107.

137 Vidjeti, na primjer, *Mato Baotić*, Sud BiH, predmet broj S1 1 K 020032 15 Kri.

138 Usvojeni 27. januara 2016.

139 *Savić*, *supra* fusnota 136, paragrafi 418-422; *Ratković*, *supra* fusnota 136, paragrafi 269-272; *Marković et al.*, *supra* fusnota 136, paragrafi 236-245; *Dostić*, *supra* fusnota 136, paragrafi 295-300.

140 *Anto Jozjić i Demahudin Mahalbašić*, Kantonalni sud u Novom Travniku, predmet broj 06 0 K 009862 19 K 2, prvostepena presuda, 20. maja 2019., str. 33; *Drago Vukadinović*, Kantonalni sud u Novom Travniku, predmet broj 06 0 K 007374 14 K, prvostepena presuda, 23. januara 2015., str. 7; *Nenad Vasić*, Okružni sud u Doboju, predmet broj 13 0 K 03666 16 K 2, prvostepena presuda, 25. januara 2017., str. 21-22.

potkrepljivanje imovinskopravnog zahtjeva, međutim, ni prvostepeni¹⁴¹ ni drugostepeni sud nisu razmatrali te zahtjeve.¹⁴² Nejasno je zašto je prvostepeni sud zaključio da izvedeni dokazi (uključujući i vještačenje u vezi sa imovinskopravnim zahtjevima) nisu pouzdan osnov za potpuno ili djelimično dosuđivanje obeštećenja. Prvostepeni sud je bio mišljenja da bi utvrđivanje činjenica u vezi sa zahtjevom znatno produžilo trajanje krivičnog postupka i uputio oštećenu na parnični postupak.¹⁴³ U žalbenom postupku, Vrhovni sud RS je potvrdio tu odluku, obrazlažući da oštećena, prilikom davanja iskaza na sudu nije svjedočila na okolnosti koje se odnose na imovinskopravni zahtjev, konkretno, na smanjenu životnu aktivnost.¹⁴⁴ Međutim, očigledno je iz prvostepene presude da je vještak dao detaljan iskaz u vezi sa imovinskopravnim zahtjevom, te je i jasno naveo da je životna aktivnost oštećene smanjena za 25%.¹⁴⁵

Imovinskopravni zahtjevi upućeni na parnični postupak u predmetima u kojima je identitet oštećene strane zaštićen

Posebno problematično pitanje koje je Misija uočila odnosi se na žrtve seksualnog nasilja počinjenog u oružanom sukobu koji ostvaruju imovinsko pravni zahtjev u parničnom postupku. Većini žrtava seksualnog nasilja koje su davale iskaz pred Sudom BiH u krivičnim predmetima dodijeljene su mjere zaštite, uključujući i one za zaštitu njihovog identiteta, kao što je korištenje pseudonima.¹⁴⁶ Međutim, te mjere su primjenjive samo u krivičnom postupku.¹⁴⁷ U parničnom postupku, jedina mjera zaštite koja je na raspolaganju je isključenje javnosti, s izuzetkom stranaka u postupku i njihovih pravnih zastupnika. Kao posljedica toga, žrtve koje svjedoče u krivičnom postupku pod mjerama zaštite mogu ostvariti imovinskopravni zahtjev u parničnom postuku samo uz odricanje svog prava na mjere zaštite.

Osim toga, budući da neki oštećeni daju iskaz pod mjerama zaštite i pseudonimom, postoji i dodatna poteškoća da se dokaže da se relevantna krivična presuda odnosi na podnosioca imovinskopravnog zahtjeva. U nedostatku sistemskog rješenja, Sud BiH pomaže oštećenim strankama tako što odluke i potvrde o identitetu svjedoka upućuje samo sudiji i zapisničaru kojem je dodijeljen parnični predmet. Međutim, prema informacijama dostupnim Misiji, ova praksa se ne koristi na dosljedan način, te je u nekim slučajevima identitet podnosioca zahtjeva otkriven u presudi u parničnom postupku.

Međutim, Revidirana strategija prepoznaje ovu prepreku i predviđa mjeru za unapređenje zakonskog okvira čime bi se omogućilo da svjedoci imaju mjere zaštite prilikom ostvarivanja imovinskopravnih zahtjeva u parničnom postupku - drugim riječima, žrtvama koje su svjedočile pod mjerama zaštite u krivičnom postupku bi se omogućilo da zadrže iste mjere zaštite u parničnom postupku.¹⁴⁸ S tim u vezi, Misija je pozdravila formiranje Radne grupe za pripremu prijedloga izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku pod pokroviteljstvom Ministarstva pravde BiH i zatim i usvajanje izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku

141 *Goran Smiljanić i dr.*, Okružni sud u Banjaluci, predmet broj 11 0 K 017578 16 K, prvostepena presuda, 31. oktobra 2016., str. 22.

142 *Goran Smiljanić i dr.*, Vrhovni sud RS, predmet broj 11 0 K 017578 17 Kž, drugostepena presuda, 21. marta 2017., str. 11-12.

143 *Smiljanić i dr.*, *supra* fusnota 141, str. 17.

144 *Smiljanić i dr.*, *supra* fusnota 142, str. 12.

145 *Smiljanić i dr.*, *supra* fusnota 141, str. 17.

146 Član 20., *Zakon o zaštiti svjedoka*.

147 Član 1., *Zakon o zaštiti svjedoka*.

148 *Revidirana strategija*, *supra* fusnota 19, Strateški cilj VIII/h (7).

Iako ove izmjene i dopune omogućavaju žrtvama učestvovanje u parničnim postupcima uz primjenu mjera zaštite, one neće pomoći žrtvama u predmetima ratnih zločina u ostvarivanju imovinskopravnih zahtjeva, budući da Sud BiH nema nadležnost da odlučuje o takvoj naknadi štete prouzrokovane krivičnim djelom u parničnim predmetima.¹⁵⁰ Naknada štete prouzrokovana krivičnim djelom u parničnim predmetima je regulirana na nivou entiteta i Brčko distrikta. U takvim predmetima nadležni su općinski i osnovni sudovi na čijem je području štetna radnja počinjena ili na čijem je području štetna posljedica nastupila, gdje su nastupile posljedice krivičnog djela, odnosno gdje oštećena stranka ima boravište, odnosno prebivalište.¹⁵¹ U skladu s tim, ekvivalentne izmjene i dopune na zakone o parničnom postupku Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta neophodne su da bi se osiguralo da žrtve mogu učestvovati u parničnom postupku uz provođenje mjera zaštite.

149 Izmjene i dopune su objavljene u Službenom glasniku BiH, 34/21, dostupno na: <http://www.mpr.gov.ba/biblioteka/zakoni/bs/default.aspx?id=11413&langTag=bs-BA> [pristupljeno 24. marta 2022.].

150 U skladu sa Zakonom o parničnom postupku BiH (član 1.), Sud BiH je nadležan za rješavanje imovinskih sporova između države Bosne i Hercegovine i entiteta, između države i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, između entiteta, između entiteta i Brčko distrikta i između institucija Bosne i Hercegovine koje vrše javna ovlaštenja. Odredbe Zakona o parničnom postupku BiH se također primjenjuju i u imovinskim sporovima, proisteklim iz štete koja je nastala pri vršenju poslova organa uprave Bosne i Hercegovine, drugih institucija Bosne i Hercegovine i službenih lica tih organa i institucija, kao i na parnice iz radnih odnosa. Zakon o parničnom postupku BiH, Službeni glasnik BiH, 36/04, 84/07, 58/13, 94/16 i 34/21.

151 Član 32., Zakon o parničnom postupku RS, Službeni glasnik RS, 58/03, 85/03, 74/2005, 63/0 i 105/08, Odluka Ustavnog suda broj 45/09, Odluka Ustavnog suda broj 49/09 i 61/13; Article 32, Zakon o parničnom postupku FBiH, Službeni glasnik, 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15; član 24., Zakon o parničnom postupku BDBiH, Službeni glasnik BDBiH, 28/18.

5. Zaključci i preporuke

Procesuiranje predmeta ratnih zločina u BiH se ne može ocijeniti kao potpuno neuspješno ili potpuno uspješno. S jedne strane, pravosuđe u BiH postiglo je neupitan uspjeh u smislu broja predmeta ratnih zločina koji su do sada procesuirani i, posljedično, broja počinitelja koji su privedeni pravdi - ovo je posebno slučaj u periodu nakon usvajanja Strategije. U tom periodu također je došlo i do unapređenja kapaciteta institucija u BiH za rad na predmetima ratnih zločina na pravičan način i u skladu sa međunarodnim standardima.

S druge strane, na putu efikasnom procesuiranju predmeta ratnih zločina i dalje stoji ogroman broj hroničnih i složenih pitanja. Posebno se to odnosi na politizaciju procesuiranja predmeta ratnih zločina, koja je i nakon više od 25 godina od završetka oružanog sukoba i dalje duboko ukorijenjena. Na regionalnom nivou se to vjerovatno najbolje vidi kroz zabrinjavajuću statistiku koja kaže da je onemogućeno procesuiranje otprilike 40% predmeta ratnih zločina u BiH zato što osumnjičeni nisu dostupni pravosudnim institucijama. U kontekstu domaćih pravosudnih institucija, ta politizacija se manifestira kroz ulogu kriterija etničke (te se ponekad čini da ulogu ima i politička podobnost) pripadnosti u imenovanjima nosioca pravosudnih funkcija. A na političkom nivou u BiH očitovala se u kašnjenju sa usvajanjem Revidirane strategije, a sada u blokiranju formiranja Nadzornog tijela za praćenje provođenja Revidirane strategije, koje je jedan od njezinih osnovnih aspekata. Institucionalno, usprkos uočenim postignutim uspjesima i poboljšanjima u praksi, i dalje postoje izazovi, posebno u vezi sa tehničkim kapacitetima, ali i sa upravljačkim praksama i politikama koje nisu uvijek u skladu sa strateškim ciljevima zacrtanim u Strategiji, posebno u vezi sa upravljanjem predmetima i njihovom raspodjelom – što su ključni aspekti koji čine suštinu Strategije.

Na koncu, treba razmotriti i pitanje neumitnog protoka vremena. Ne samo da se smrću svjedoka, žrtava i optuženih smanjuje mogućnost postizanja pravde, nego i sve slabije pamćenje i zdravlje svjedoka i optuženih mogu uzrokovati više odgođenih i obustavljenih postupaka. Neosporno je da je brzina procesuiranja predmeta ratnih zločina od presudne važnosti.

U tom kontekstu daju se sljedeće preporuke:

Svim domaćim i međunarodnim akterima:

- 1) Preduzeti sve neophodne korake ka daljem unapređenju efikasnosti u pravičnom procesuiranju predmeta ratnih zločina, uključujući i unapređenju efikasnosti institucija u korištenju postojećih resursa te razmotriti osiguravanje dodatnih resursa.
- 2) Preduzeti sve neophodne korake da se osigura prioritarno vođenje istraga i krivično gonjenje u najsloženijim predmetima i predmetima koji uključuju optužene koji su najodgovorniji za zločine u prošlom oružanom sukobu u BiH.
- 3) Preduzeti sve neophodne korake za poboljšanje regionalne saradnje u oblasti procesuiranja predmeta ratnih zločina, između ostalog, i održavanje sastanka na visokom nivou na temu regionalne saradnje.

4) S obzirom da još uvijek nije imenovano Nadzorno tijelo, razmotriti na koji način se može osigurati adekvatno praćenje provođenja Revidirane strategije, kao i svakog potencijalno novog strateškog okvira. Ovo se posebno odnosi na nadzor nad upravljanjem predmetima, prioritizaciji i raspodjeli predmeta te osiguravanjem postizanja pravde.

5) Razmotriti kako dalje unaprijediti ujednačavanje sudske prakse, uključujući i (A) revidiranjem Pravilnikâ panelâ za ujednačavanje sudske prakse kako bi se Panelima dala jača uloga; i (B) pronalaženjem novih pristupa razmjeni znanja i ujednačavanju sudske prakse.

Vijeću ministara BiH:

6) Bez odlaganja imenovati Nadzorno tijelo.

7) Dati prioritet razvoju strateškog pristupa tranzicionoj pravdi u BiH.

Izvršnim i zakonodavnim vlastima BiH:

8) Osigurati da sva tužilaštva i sudovi u BiH imaju potrebno osoblje, opremu i prostorije za djelotvorno i pravično procesuiranje predmeta ratnih zločina, između ostalog i u vezi sa podrškom i zaštitom svjedoka.

Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH:

9) Osigurati da sva imenovanja budu zasnovana na relevantnom iskustvu i stručnosti kandidata i da su odluke o imenovanjima dobro obrazložene.

10) Razmotriti na koji način (A) unaprijediti koordinaciju i sistematsko provođenje i poštivanje mjera zaštite za svjedoke kako bi se osigurala dosljednost na svim nivoima pravosuđa u BiH; i (B) unaprijediti odgovor sudova i tužilaštava na slučajeve zastrašivanja, prijetnji, podmićivanja svjedoka i drugih problematičnih ponašanja kako bi se osiguralo da se takva pitanja rješavaju na efikasan i dosljedan način u cijeloj BiH.

11) Razmotriti na koji način ojačati ulogu Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju, uključujući i da li on može, kao odjel u sklopu Sekretarijata, adekvatno ispuniti svoju ulogu servisa i podrške profesionalnoj zajednici.

Sudu BiH i Tužilaštvu BiH:

12) Provesti sve preostale preporuke iz tematskog izvještaja Misije iz 2019. godine (Upravljanje predmetima) i izvještaja sutkinje Korner iz 2020. godine.

13) Osigurati da se ispune sve zakonom propisane obaveze u predmetima ratnih zločina u vezi sa ostvarivanjem imovinskopravnih zahtjeva u krivičnom postupku, uključujući tu i upoznavanje oštećenih sa njihovim pravima, prikupljanje dokaza za potkrepljivanje imovinskopravnih zahtjeva, provođenje istrage o finansijskom stanju osumnjičenih, odnosno optuženih i dosuđivanje zahtjeva kada postoji pouzdan osnov za potpuno ili djelimično presuđenje.

14) Osigurati koordinaciju (uključujući i pravosudne institucije u entitetima i Brčko distriktu) u vezi sa procesuiranjem predmeta ratnih zločina, naročito u pogledu prenošenja vođenja postupka.

Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH i svim sudovima i tužilaštvima u BiH:

15) Javnosti davati relevantne i detaljne informacije o istragama, krivičnom gonjenju i presuđivanju predmeta ratnih zločina.

Međunarodnoj zajednici:

16) Nastaviti sa pružanjem održive podrške i pomoći domaćim institucijama u oblasti procesuiranja predmeta ratnih zločina, osiguravajući koordinaciju i usklađenost sa drugim strateškim prioritetima.

Dodatak A: Pregled ispunjenja preporuka iz ranijih izvještaja Misije¹⁵²

Zapažanja o Državnoj strategiji za rad na predmetima ratnih zločina i Nacrtu revidirane strategije iz 2018. godine, uključujući predmete „Kategorije A“ Pravila puta (septembar 2018. godine)

	Institucija / Preporuka	Status
	Vijeću ministara BiH:	
1	Da usvoji, bez bilo kakvog daljeg odlaganja, revidiranu Državnu strategiju za rad na predmetima ratnih zločina	<i>Provedena</i>
2	Da imenuje, bez odlaganja, novo Nadzorno tijelo za praćenje provođenja Strategije, u skladu sa Revidiranom strategijom	<i>Nije provedena</i>
	Nadzornom tijelu za praćenje provođenja Strategije	
3	Da osigura da aktivnosti iz Akcionog plana Revidirane strategije budu provedene u skladu sa ciljem i svrhom Strategije	<i>Nije provedena</i>
4	Da izda jasne strateške upute u problematičnim oblastima, uključujući i određivanje zadataka odgovornim akterima uz rokove za njihovo provođenje;	<i>Nije provedena</i>
5	Da izvijesti Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH o situacijama u kojima pravosudni organi nisu ispunili obaveze koje proističu iz Strategije	<i>Nije provedena</i>
6	Da periodično obavještava javnost o statusu procesuiranja ratnih zločina, uključujući izazove u provođenju Strategije i mjere poduzete u odgovoru na ove izazove	<i>Nije provedena</i>
	Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH	
7	Da propiše sistem odgovornosti pravosudnih aktera u slučaju neispunjavanja obaveza koje proističu iz Strategije	<i>Djelomično provedena</i>
8	Tužilaštvu BiH Da kao prioritet odredi rad na najsloženijim predmetima u skladu sa ciljevima i smjernicama Revidirane strategije, i da odvoji dovoljne resurse kako bi osiguralo da svi složeni predmeti budu procesuirani do 2023. godine	<i>Djelomično provedena</i>
9	Da Nadzornom tijelu redovno dostavlja ažurirane podatke o broju procesuiranih i ustupljenih predmeta „kategorije A“, kako bi se pokazao ostvareni napredak u ovim predmetima u sklopu ukupnog broja neriješenih predmeta Svim akterima na državnom nivou, uključujući Sud BiH Da ujednačeno primjenjuju kriterije složenosti u svim neriješenim predmetima ratnih zločina	<i>Nije provedena</i>

152 Ocjena se temelji na informacijama koje su Misiji bile dostupne zaključno sa 31. majom 2022. godine.

	Svim akterima na državnom nivou, uključujući Sud BiH	
10	Da ujednačeno primjenjuju kriterije složenosti u svim neriješenim predmetima ratnih zločina	<i>Djelomično provedena</i>

Upravljanje predmetima ratnih zločina u postupku pred Tužilaštvom Bosne i Hercegovine (juni 2019.)

	Institucija / Preporuka	Status
	Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH	
1	Usvojiti zaključak o obavezujućoj prirodi mjera propisanih Državnom strategijom za nosioce pravosudnih funkcija, u pogledu disciplinske odgovornosti u slučaju njihovog nepoštivanja	<i>Djelomično provedena</i>
2	Osigurati da se sva imenovanja u pravosudne institucije na državnom nivou zasnivaju na relevantnom iskustvu i rezultatima rada. Posebno je važno da se odmah na početku postupka zapošljavanja tačno navede traženi nivo i polje stručnosti za dato radno mjesto	<i>Nije provedena</i>
	Tužilaštvu BiH	
3	Prilikom raspodjele novoimenovanih tužitelja na specijalizirane odjele, uključujući i Posebni odjel za ratne zločine, glavni tužitelj treba imati u vidu da li taj tužitelj posjeduje stručna znanja potrebna za procesuiranje predmeta koji će mu biti dodijeljeni u rad	<i>Djelomično provedena</i>
4	Bez odlaganja ponovo uspostaviti unutrašnju strukturu zasnovanu na geografskim timovima u okviru Posebnog odjela za ratne zločine Tužilaštva BiH, gdje će svaki tim voditi tužitelj s najviše iskustva u radu na predmetima ratnih zločina kao mentor	<i>Djelomično provedena</i>
5	Osigurati dosljednost u praksi svih tužitelja koji rade na predmetima ratnih zločina u Tužilaštvu BiH u pogledu primjene kriterija za ocjenu složenosti, navedenih u Aneksu „A“ Državne strategije. S tim u vezi, Tužilaštvo BiH treba se konsultovati sa Sudom BiH u vezi sa bilo kakvim pitanjima o tumačenju ili primjeni kriterija za ocjenu složenosti	<i>Djelomično provedena</i>

6	Bez odlaganja usmjeriti svoje resurse na istrage i procesuiranje najstroženijih predmeta koji uključuju optužbe za genocid, zločine protiv čovječnosti, ratne zločine ili najstroženije oblike odgovornosti i učešća u počinjenju takvih krivičnih djela	<i>Djelomično provedena</i>
7	Bez odlaganja provesti detaljnu analizu složenosti i važnosti događaja sadržanih u svim KTNZRZ predmetima kako bi se utvrdilo koji se od ovih događaja moraju procesuirati pred Tužilaštvom BiH, a postupak voditi pred Sudom BiH, i podnositi izvještaj o svom napretku Stalnoj komisiji VSTV-a za efikasnost tužilaštava	<i>Nije provedena</i>
8	Usvojiti instrukciju kojom se uvodi obaveza, kad god je to moguće, spajanja svih predmeta koji uključuju identične činjenice i zabraniti praksu nepotrebnog cijepanja predmeta	<i>Provedena</i>
9	Iskoristiti mogućnost, u skladu s postojećim propisima, koja se odnosi na posebne situacije vrednovanja predmeta čime se pojedinačnim tužiteljima omogućava da podnesu zahtjev za priznavanje većeg vrednovanja rada na posebno složenim predmetima	<i>Provedena</i>
10	Bez odlaganja izraditi realan plan na osnovu kojeg bi se u najskorije vrijeme izvršio prenos vođenja postupka pravosudnim institucijama u entitetima i Brčko distriktu BiH u svim KTRZ predmetima za koje se smatra da su manje složeni u skladu sa kriterijima iz Aneksa „A“ Državne strategije	<i>Djelomično provedena</i>
11	Analizirati sve oslobađajuće presude u posljednje tri godine kako bi se ustanovili i razmotrili osnovni uzroci niskog broja osuđenih lica	<i>Nije provedena</i>
Sudu BiH		
12	Nastaviti sa uspostavljenom praksom ocjene složenosti po službenoj dužnosti svih optužnica u predmetima ratnih zločina koje je podiglo Tužilaštvo BiH	<i>Provedena</i>

13	Zaustaviti proces donošenja rješenja po prijedlozima za prenošenje vođenja postupka u KTNRZ predmetima pravosudnim institucijama u entitetima i Brčko distriktu BiH dok Tužilaštvo BiH ne izvrši detaljnu analizu događaja sadržanih u svim postojećim KTNRZ predmetima i naznači koji od tih događaja moraju biti procesuirani na državnom nivou	<i>Nije provedena</i>
14	Ponovo uvesti praksu održavanja redovnih sastanaka sa Tužilaštvom BiH o pravnim pitanjima koja proizilaze iz tumačenja ili primjene kriterija za ocjenu složenosti iz Državne strategije	<i>Djelomično provedena</i>

Unapređenje procesuiranja predmeta ratnih zločina na državnom nivou u Bosni i Hercegovini: izvještaj o napretku, sutkinja Joanna Korner CMG QC (septembar 2020.)¹⁵³

	Preporuka	Status
2	Revidirana državna strategija	
2.1	Potrebno je dodatno razmotriti tumačenje revidiranih kriterija kako bi se osiguralo da se postupci u samo onim predmetima koji su složeni u smislu ranga počinitelja, odnosno složenosti prirode događaja koji su predmet optuženja, odnosno primjenjivog zakona, vode pred Sudom BiH.	<i>Nije provedena</i>
2.2	Vijeće ministara BiH treba bez daljeg odlaganja usvojiti revidiranu Državnu strategiju za rad na predmetima ratnih zločina	<i>Provedena</i>
3	Rukovodna struktura Posebnog odjela	
3.1	Glavna tužiteljica bi trebalo da hitno delegira ovlasti kako bi se osigurao nesmetani svakodnevni rad Posebnog odjela i kako bi se osiguralo da se odluke u vezi sa radom Odjela donose bez odlaganja	<i>Djelomično provedena</i>
3.2	Potrebno je, bez odlaganja, imenovati rukovodioca Posebnog odjela	<i>Provedena</i>

¹⁵³ Ocjenu stepena ispunjenja preporuka datih u ovom izvještaju je uradila Misija, a ne sutkinja Joanna Korner kao autorica izvještaja.

3.3	Posebno se preporučuje, u svjetlu velikog obima posla u Posebnom odjelu, sve bližeg isticanja roka za okončanje predmeta ratnih zločina, potrebe za efikasnim zastupanjem optužnica pred sudom i zbog razloga iznesenih u tekstu izvještaja da se, na određeno vrijeme (ne kraće od 12 mjeseci), angažuje međunarodni pravni savjetnik u Posebni odjel. To bi trebao biti tužilac sa iskustvom u radu na predmetima ratnih zločina i u rukovođenju	N/A
3.4	Vođama timova treba dati ovlast za rukovođenje timovima	<i>Djelomično provedena</i>
3.5	Potrebno je odrediti područja odgovornosti (i zaduženja koja proističu iz tih odgovornosti) za svaki rukovodni nivo u pisanoj formi. Kako bi se osiguralo da se data zaduženja izvršavaju kako je predviđeno, potrebno je uvesti sistem izvještavanja koji će se poštovati.	<i>Djelomično provedena</i>
4	Organizacijske strukture i prakse rada Posebnog odjela	
4.1	Glavna tužiteljica je prihvatila da se ponovo uvedu regionalni timovi. Kako bi ti timovi postali efikasne radne jedinice (kako je navedeno u tekstu ovog izvještaja), tužiocima i istražiteljima raspoređeni u svaki tim moraju raditi samo na predmetima koji se odnose na regiju za koju su zaduženi. Zadržavanje odsjeka ima potencijal da "unese pometnju", jer tužiocima mogu biti dodijeljeni predmeti koji se odnose na regiju koju ne pokriva njihov tim, ali je pokriva odsjek.	<i>Djelomično provedena</i>
4.2	U skladu s tim, preporučuje se da se u najskorije vrijeme „odsjeci“ kao jedinice ukinu i da se imenuje vođa svakog od 6 timova.	<i>Nije provedena</i>

4.3	<p>U svjetlu geografski potpuno izmiješanih predmeta koji su trenutno dodijeljeni u rad tužiocima i istražiteljima, potrebno je dodatno razmotriti raspoređivanje pojedinačnih tužilaca i istražitelja u timove. To raspoređivanje mora uzeti u obzir sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> • predmete na kojima trenutno rade, posebno KTRZ predmete; • koliko je urađeno na svakom predmetu; do koje je faze predmet došao, posebno da li je predmet u fazi glavnog pretresa; • regija ili regije koje najbolje poznaju 	<i>Provedena</i>
4.4	<p>Takva analiza bi trebala omogućiti raspoređivanje tužilaca i istražitelja u tim koji najviše odgovara predmetu ili predmetima u koje su uložili najviše napora te su stoga to geografska područja na kojima se odvijao oružani sukob koja najbolje poznaju. Predmeti koji su im ranije dodijeljeni, a na kojima su utrošili manje vremena i koji se ne odnose na geografsko područje tog tima trebaju biti preraspoređeni odgovarajućem timu.</p>	<i>Provedena</i>
4.5	<p>Ukoliko glavni pretres već nije počeo, nijedan tužilac kojem je dodijeljen predmet organizovanog kriminala ne bi trebao nastaviti raditi na tom predmetu.</p>	<i>Provedena</i>
4.6	<p>Samo oni tužioci koji imaju određeno iskustvo u radu na predmetima ratnih zločina bi trebali biti raspoređeni u Posebni odjel.</p>	<i>Nije provedena</i>
4.7	<p>Broj tužilaca raspoređenih u Posebni odjel je potrebno povećati.</p>	<i>Nije provedena</i>
4.8	<p>Na glavnim pretresima u složenim predmetima ratnih zločina ne manje od dva tužioca trebaju zastupati optužnicu pred sudom</p>	<i>Nije provedena</i>
4.9	<p>Odredbe člana 37. Pravilnika o radu Tužilaštva BiH kojim se propisuju dužnosti šefova odsjeka nisu dovoljno detaljne. Treba bez odlaganja donijeti pisane smjernice o dužnostima vođa timova (i radu timova).</p>	<i>Djelomično provedena</i>
4.10	<p>Potrebno je održavati redovne sastanke pojedinačnih timova/odsjeka, kao i sastanke između timova/odsjeka. Predlaže se da se tim sastaje jednom sedmično, a da se vođe timova/šefovi odsjeka sastaju jednom u dvije sedmice.</p>	<i>Djelomično provedena</i>

4.11	Kako bi se spriječilo provođenje paralelnih istraga i osiguralo spajanje optužnica protiv lica koja se terete za krivična djela u odnosu na iste događaje, potrebno je izvršiti detaljne provjere u relevantnim bazama podataka kako bi se izbjeglo dupliciranje istraga. Iz istih razloga svaki tužilac koji zaprimi novi predmet mora upoznati vođu svog tima sa relevantnim podacima.	<i>Nedovoljno podataka za ocjenu</i>
4.12	Tim koji je zadužen za konkretni predmet mora izvršiti detaljnu analizu razloga za oslobađajuću prvostepenu presudu. Tu analizu je potrebno dostaviti vođama svih timova/šefovima odsjeka. Ako se zaključi da bi svi tužiocima mogli imati koristi od date analize, onda se ona treba dostaviti svima i ako se smatra potrebnim, raspraviti o njoj na kolegiju Posebnog odjela.	<i>Nije provedena</i>
4.13	Kontrolnu listu svih koraka koje je potrebno preduzeti u svrhu pripreme za glavni pretres treba sastaviti iskusni tužilac i trebaju je koristiti svi u Posebnom odjelu.133 Na toj listi jedan od koraka mora biti i provjera da li neki drugi tužilac u istom timu - ili čak i u nekom od drugih timova - radi na predmetu u kojem postoji činjenično preklapanje.	<i>Provedena</i>
4.14	Potrebno je zaposliti više analitičara kako bi po jedan mogao biti dodijeljen svakom timu. Analitičari bi trebalo da prisustvuju sastancima tima. Potrebno je da tužiocima odluče o zadacima koje analitičari moraju izvršavati i izdaju im pisana uputstva.	<i>Nije provedena</i>
4.15	Potrebno je zaposliti vojnog analitičara.	<i>Nije provedena</i>
4.16	Potrebno je da tužiocima odrede zadatke koje će provoditi analitičari i, s tim u vezi, izdaju pisana uputstva.	<i>Nije provedena</i>
4.17	Sve baze podataka se moraju redovno ažurirati. U slučaju kada sudovi i tužilaštva u entitetima i Brčko distriktu BiH trebaju dostaviti podatke u svrhu ažuriranja relevantnih baza podataka, trebaju to učiniti putem elektronske pošte na mjesečnoj osnovi. Potrebno je uvesti standardizovani formular na kojem će biti navedena priroda traženih podataka.	<i>Nedovoljno podataka za ocjenu</i>

4.18	Istražitelji Tužilaštva BiH bi trebalo da budu dodijeljeni timovima. Plan istrage, koji sastavljaju istražitelji Tužilaštva i istražitelji iz SIPA-e treba pripremati zajedno sa tužiocem zaduženim za predmet.	<i>Djelomično provedena</i>
4.19	Potrebno je rasporediti dovoljan broj istražitelja u Posebni odjel kako bi svaki tužilac radio sa jednim istražiteljem koji pomaže isključivo njemu. Svaki istražitelj treba imati službeni mobilni telefon.	<i>Nije provedena</i>
4.20	Aktivnosti tima 'Terra' treba obustaviti i predati drugoj instituciji sa odgovarajućom nadležnosti. Sve policijske službenike SIPA-e koji su angažovani na njima treba preraspodijeliti na rad na KTARZ predmetima do isteka roka predviđenog Državnom strategijom.	<i>Nije provedena</i>
5	Mentorstvo	
5.1	Pravilnik o mentorstvu u Tužilaštvu BiH mora se u potpunosti primjenjivati.	<i>Nedovoljno podataka za ocjenu</i>
6	Optužnice	
6.1	Potrebno je izraditi opće smjernice koje će propisati kriterije koje treba uzeti u obzir prilikom donošenja odluke o podizanju optužnice protiv optuženog, koje će uključivati sljedeće: <ul style="list-style-type: none"> • Kriteriji za prioritizaciju, npr. težina navodnog zločina; da li su događaji u datoj opštini već bili procesuirani u više predmeta; da li se radi o KTRZ predmetu; • Svojtvo i uloga osumnjičenog; • Rang počinitelja; • Dostupnost optuženog / izgledi za hapšenje; • Da li je optuženi već osuđivan za ratne zločine; • Priroda dokaza, npr. da li se temelji samo na iskazima svjedoka. 	<i>Nije provedena</i>
6.2	Da bi se postigao cilj procesuiranja onih koji su najodgovorniji za najteže zločine, u svrhu provođenja istrage i podizanja optužnice, u Tužilaštvu BiH treba zadržati samo one predmete koji ispunjavaju kriterije revidirane Državne strategije.	<i>Djelomično provedena</i>
6.3	„Fragmentacija“ optužnica bez valjanog razloga mora prestati.	<i>Provedena</i>

6.4	Kako bi se poboljšao kvalitet optužnica, treba provoditi obuku na temu materijalnog prava i izrade pravnih akata i izdati priručnik sa uputstvima za pisanje pravnih akata.	<i>Djelomično provedena</i>
6.5	S ciljem prenošenja vođenja postupka u većem broju predmeta bez odlaganja, Panel za ujednačavanje sudske prakse treba razmotriti razlike između KZ BiH i KZ SFRJ.	<i>Nije provedena</i>
6.6	Optužnice se ne bi trebale podizati protiv optuženih koji nisu dostupni organima krivičnog gonjenja ukoliko ne postoje realni izgledi da će se optuženi pojaviti na glavnom pretresu. Predmetni spisi trebaju biti upućeni nadležnom tužilaštvu u datoj državi radi provođenja istrage i krivičnog gonjenja.	<i>Provedena</i>
6.7	Ne bi trebalo podizati optužnice protiv optuženih koji su već osuđeni za ratne zločine u ranijem postupku, ukoliko se optužnicom ne tereti za komandnu odgovornost za zločine takvih razmjera da interes javnosti zahtijeva da se pozove na odgovornost i da će izrečena krivičnopravna sankcija produžiti kaznu zatvora na koju je već ranije osuđen.	<i>Nije provedena</i>
7	Neriješeni predmeti, prenošenje vođenja postupka i ustupanje predmeta	
7.1	Kao što je već navedeno u tekstu iznad, moraju se izdati smjernice za određivanje prioriternih predmeta	<i>Nedovoljno podataka za ocjenu</i>
7.2	Potrebno je odmah izvršiti konačnu analizu KTNRZ predmeta koje su trenutno u Tužilaštvu BiH kako bi se utvrdilo da li je ijedan od njih povezan sa složenijim KTARZ predmetima. Predmeti koji nemaju takvu vezu trebaju biti ustupljeni tužilaštvima u entitetima i Brčko distriktu BiH	<i>Nije provedena</i>
7.3	Tužilaštvo BiH / Sud BiH moraju ustupiti sve predmete koji ne ispunjavaju kriterije Nacrta revidirane Državne strategije bez daljeg odlaganja	<i>Djelomično provedena</i>
7.4	Spisak predmeta koji će biti ustupljeni zajedno sa tužilaštvima i sudovima kojima će biti ustupljeni mora biti dostavljen Nadzornom tijelu.	<i>Nije provedena</i>

7.5	Nakon zaprimanja ovog spiska, glavni tužioci i predsjednici sudova kojima će se predmeti ustupiti moraju obavijestiti Nadzorno tijelo ukoliko će takvo ustupanje predmeta uzrokovati logističke probleme	<i>Nije provedena</i>
8	Predmeti koji uključuju navode seksualnog nasilja	
8.1	Potrebno je osigurati sredstva, do isteka roka, za rad Odjela za podršku svjedocima i žrtvama i Mreže za podršku svjedocima kako bi nastavili pružati podršku žrtvama seksualnog nasilja.	<i>Djelomično provedena</i>
8.2	Potrebno je više koristiti mogućnost davanja iskaza o seksualnom nasilju putem video veze.	<i>Provedena</i>
8.3	Tužilaštvo BiH treba izdati smjernice o izradi optužnice i pripremi za glavni pretres koje trebaju uključivati pitanja koja se tiču krivičnih djela seksualnog nasilja.	<i>Nedovoljno podataka za ocjenu</i>
9	Predmeti „Kategorije A“	
9.3	Potrebno je prioritetno okončati taj zadatak a glavna tužiteljica dati podatke javnosti na uvid	<i>Nije provedena</i>
9.4	Tužilaštvo BiH treba redovno obavještavati javnost o napretku u procesuiranju predmeta ratnih zločina putem izjava i konferencija za medije.	<i>Djelomično provedena</i>
10	Trajanje glavnog pretresa	
10.1	Kako bi se procesuirao najveći mogući broj predmeta ratnih zločina prije isteka predviđenog roka, trenutna dužina trajanja glavnog pretresa se mora skratiti. I tužioci i sudije moraju biti proaktivni u preduzimanju odgovarajućih mjera kako bi se taj cilj postigao.	<i>Nije provedena</i>
10.2	Kada su u pitanju tužioci, takve mjere počinju odlukom o tome koga optužiti i za koja krivična djela. Nakon toga, tokom priprema za glavni pretres tužioci trebaju osigurati da se izvode samo oni dokazi koji su apsolutno neophodni da bi se dokazalo da je djelo počinjeno i učešće optuženog u njegovom počinjenju.	<i>Nije provedena</i>

10.3	Prijedlog za prihvatanje presuđenih činjenica, tj. ne obrazloženje za njihovo prihvatanje, treba podnijeti dosta prije početka glavnog pretresa kako bi se omogućio odabir odgovarajućih dokaza koji će se izvoditi pred sudom prije početka glavnog pretresa. Presuđene činjenice treba više koristiti.	<i>Nije provedena</i>
10.4	Sudije moraju koristiti svoje ovlasti za upravljanje predmetima u skladu sa članom 239. ZKP-a kako bi otklonili sve što odugovlači glavni pretres, a ne doprinosi razrješnju stvari.	<i>Nije provedena</i>
10.5	Da bi glavni pretresi mogli biti završeni u razumnom roku, potrebno je osigurati više sudnica, (ako treba, i izvan zgrade Suda); svjedoke treba saslušavati na jednom kontinuiranom ročištu, čak i ako zbog toga moraju ostati u Sarajevu duže od jednog dana.	<i>Nije provedena</i>
11	Postupak ocjenjivanja rada tužilaca koji propisuje VSTV („norma“)	
11.1	Nakon provedenog procesa ocjenjivanja rada za 2019. godinu, treba pribaviti povratnu informaciju onih koji provode ocjenjivanje i onih čiji se rad ocjenjuje.	<i>Nedovoljno podataka za ocjenu</i>
11.2	Ukoliko povratne informacije pokažu da se novi kriteriji još uvijek „previše oslanjaju na kvantitativne kriterije i statistike“, onda treba usvojiti nove izmjene i dopune kriterija prije ocjenjivanja rada za 2020. godinu	<i>Nedovoljno podataka za ocjenu</i>
12	Izmjene i dopune ZKP-a	
12.1	Ponovo se preporučuje da se usvoje izmjene i dopune člana 227. ZKP-a kojima će se propisati da jedina pitanja od značaja za dokaze koji će biti obuhvaćeni optužnicom, a koja je neophodno detaljno obrazložiti optuženom budu: <ul style="list-style-type: none"> • Datum ili period u kojem je optuženi počinio djela koja mu se stavljaju na teret; • Mjesto počinjenja djela; • Opšta priroda dokaznog osnova koji je doveo do optužbi 	<i>Nije provedena</i>

12.2	Također se ponavlja preporuka o usvajanju izmjena i dopuna Zakona o krivičnom postupku BiH kojima bi bila propisana trajna obaveza tužioca da objelodani materijal koji može dovesti u pitanje predmet tužilaštva ili pomoći u odbrani optuženog.	<i>Nije provedena</i>
13	Obuka	
13.1	Obavezna obuka iz oblasti zastupanja treba se provoditi na redovnoj osnovi za sve tužioce i branitelje koji žele da zastupaju predmete pred Sudom BiH.	<i>Djelomično provedena</i>
13.2	Sudijama, ako je moguće svih sudova, ali prvenstveno sudijama koji procesuiraju predmete ratnih zločina pred sudom BiH, treba osigurati pohađanje obuke iz upravljanja predmetima.	<i>Djelomično provedena</i>
13.3	Seminari bi trebali biti osmišljeni tako da uključuju ne samo predavanja nego i praktične vježbe koje simuliraju tipične situacije do kojih dolazi u toku postupaka i o kojima sudije moraju odlučivati	<i>Djelomično provedena</i>
13.4	Rukovodstva Tužilaštva BiH i Suda BiH trebaju preduzeti sve potrebne mjere da se osigura prisustvo relevantnog osoblja na takvim obukama i da prate njihov napredak nakon pohađanja obuke.	<i>Djelomično provedena</i>
13.5	Rezultat takve obuke treba ocjenjivati praćenjem sudskih postupaka nakon održavanja seminara.	<i>Djelomično provedena</i>

